

ΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑΙ ΑΣΦΑΛΙΣΕΙΣ
ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΓΕΩΡΓΙΑ

ΥΠΟ
ΜΠΑΜΠΗ ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΥ

Α'. ΤΟ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΝ ΠΡΟΣΧΕΔΙΟΝ ΚΑΙ ΑΙ ΑΡΧΑΙ ΤΟΥ

Ἡ Κυβέρνησις φαίνεται ὅτι βιάζεται νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὴν βουλὴν τὸ νομοσχέδιον περὶ Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων. Δὲν ἀπομένει πρὸς τοῦτο εἰμὴ ἡ ἐξέτασις τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας παρασκευασθέντος «προσχεδίου νόμου περὶ Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων» παρὰ τοῦ κ. Schoenbraum, καθηγητοῦ τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων καὶ διευθυντοῦ τοῦ σχετικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Πράγας, τὴν ὁποίαν θὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ ὀριστικὴ σύνταξις τοῦ ὑποβληθησομένου νομοσχεδίου (1).

Καὶ ἡ ἐξέτασις μὲν αὐτὴ εἶνε πλέον ἢ ἀπαραίτητος. Ἡ σπουδὴ, ὅμως, τῆς κυβερνήσεως μᾶς βάζει εἰς πολλοὺς φόβους πὸ δικαιολογεῖ ἡ ἔλλειψις σοβαρᾶς προεργασίας ὅπως καὶ αἱ ἀρμόδια ὑπηρεσίαι χωνέψουν τὸ ζήτημα,

---

1) Αἱ βασικαὶ σκέψεις πὸ διέπουν τὴν παροῦσαν μελέτην ἔχουν πάντοτε τὴν θέσιν των, ἔστω καὶ ἐὰν ἡ ὀργάνωσις τοῦ θεσμοῦ τῶν Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων πρόκειται νὰ ἐπιβραδυνθῇ κάπως, ὡς ἐκ τῶν ἐξαιρετικῶν περιστάσεων πὸ διερχόμεθα. Ὑπάρχουν πολλοί, δυστυχῶς, οἱ ὁποῖοι, χωρὶς ν' ἀρνοῦνται τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ θεσμοῦ τούτου καὶ εἰς τὴν ἀγροτικὴν τάξιν, θεωροῦν ὅμως τὴν ἀνάγκην αὐτὴν ὀλιγώτερον ἐπείγουσαν, διότι «οἱ ἀγρόται δὲν τὸ ζητοῦν. . . .». Δησμονοῦν, ὅμως, ὅτι πολλὰ ἰ μεταρρυθμίσεις, πὸ κρίνονται σήμερον ἀπαραίτητοι, ἐπεβλήθησαν, ὅχι μόνον χωρὶς νὰ τὰς ζητήσουν αἱ ἐνδιαφερόμεναι κοινωνικαὶ τάξεις, ἀλλὰ καὶ παρὰ τὴν ἀντίδρασίν των. Ἀπόδειξις ἡ ἀντίδρασις μεγάλων ἐργατικῶν μαζῶν εἰς τὴν Γαλλίαν ἐναντίον τοῦ προσφάτου νόμου τῶν Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων. Τὸ γεγονός, ὅτι τὸ τελευταῖον ἐν Ἀθήναις Πανελλαδικὸν Συνέδριον τῶν Κοινοτήτων» ἐνδιεφέρθη ἐν προκειμένῳ τῇ εἰσηγήσει τοῦ κ. Ι. Κουτσοχέρα καὶ ἐξέφρασε τὴν εὐχὴν τῆς ἐπεκτάσεως τῶν Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων καὶ εἰς τὴν γεωργίαν, εἶναι ἡ καλυτέρα ἐγγύησις ὅτι ὁ ἀγροτικὸς μας κόσμος θ' ἀντιληφθῇ ταχέως τὴν χρησιμότητα τοῦ θεσμοῦ καὶ θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐπέκτασίν του καὶ ἐπὶ τῆς τάξεώς του.

καὶ ἡ κοινὴ γνώμη δυνήθη ν' ἀντιληφθῆ τὴν σπουδαιότητά του, διὰ νὰ ἐγκολπωθῆ τὴν κυβερνητικὴν προσπάθειαν καὶ τῆς παράσχη τὴν ὑποστήριξίν της. Πρέπει νὰ ὁμολογηθῆ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὅτι τὸ κυβερνητικὸν προσχέδιον ἀκολουθεῖ εἰς τὰς γενικὰς του γραμμὰς τὸν ὀρθὸν δρόμον. Ἡ παρὰ τῶν συντακτῶν του, ὅμως, ἢ καὶ τῆς ὑπευθύνου κυβερνήσεως παραγνώρισις οὐσιωδেষτάτων ἀπόψεων τοῦ ὅλου προβλήματος, δημιουργεῖ ζωηροτάτας ἀνησυχίας ὡς πρὸς τὰς πρακτικὰς, κοινωνικὰς ἰδίως συνεπειὰς τοῦ ὑπὸ ὑπεξεργασίαν νομοθετήματος. Καὶ ἐφ' ὅσον ὑπάρχει ἀκόμη καιρὸς ἐπιβάλλεται αἱ ἀτέλειαι αὐταὶ νὰ ἔλθουν εἰς φῶς καὶ νὰ συζητηθῶν.

*
* *

Ἀντιλαμβανόμεθα πλήρως τὴν κυβερνητικὴν σπουδὴν. Πολλοὶ καὶ ποικίλης φύσεως λόγοι τὴν προκαλοῦν. Τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Ἑλλάς, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς συστηματικῆς κοινωνικῆς προστασίας τῶν ἐργαζομένων τάξεων, εἶνε ἢ πλεον καθυστερημένη εὐρωπαϊκὴ καὶ βαλκανικὴ ἀκόμη χώρα, ἀρκεῖ διὰ νὰ τὴν δικαιολογήσῃ.

Ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὸ Ταμεῖον ἀσφαλίσεως καπνεργατῶν, τὸ ἰδρυθὲν κατὰ τὸ 1925, πὺ ἀποτελεῖ πράγματι ἀξίαν λόγου ἀσφαλιστικὴν ὀργάνωσιν, —40.000 ἠσφαλισμένοι καὶ 150.000 περίπου προστατευόμενα πρόσωπα — ὅλαι αἱ ἄλλαι νομοθετικαὶ προσπάθειαι πρὸς ὀργάνωσιν τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως ἀπὸ μέρους τοῦ κράτους ἀπέτυχον. Οἱ νόμοι «περὶ συστάσεως ναυτικοῦ ἀπομαχικοῦ ταμείου» καὶ «περὶ ἰδρύσεως ταμείου μεταλλευτῶν» καθὼς καὶ ὁ νόμος ΓΣΚ' τοῦ 1906 «περὶ συστάσεως ταμείου συντάξεων διὰ τοὺς μισθωτοὺς τῶν σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων» ἔδωσαν πλεον ἢ πενιχρὰ ἀποτελέσματα. Ἀρκεῖ νὰ σημειωθῆ σχετικῶς ὅτι αἱ συντάξεις αἱ παρεχόμεναι ὑπὸ τοῦ ταμείου μεταλλευτῶν, εἰς τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐπικίνδυνον τοῦτο ἐπάγγελμα, κυμαίνονται μεταξὺ 11 καὶ 180 δραχμῶν μηνιαίως.

Ἀπόπειρα γενικεύσεως τῆς ἀσφαλιστικῆς προστασίας ἐγένετο μὲ τοὺς νόμους 551 τοῦ 1915 «περὶ ἐργατικῶν ἀτυχημάτων» καὶ 2868 τοῦ 1922 «περὶ ὑποχρεωτικῆς ἀσφαλίσεως ἐργατῶν». Ἀλλ' ὁ πρῶτος τούτων ἀπεδείχθη εἰς τὴν πράξιν ἀνεπαρκής. Ὁ δεύτερος παρουσίασε τοιαύτας ὀργανωτικὰς ἐλλείψεις, ὥστε, μολονότι καθιστᾷ τὴν ἀσφάλισιν ὑποχρεωτικὴν, μόλις ἰδρύθησαν ἐπὶ τῇ βάσει αὐτοῦ 22 ταμεῖα ἀσφαλίσεως καλύπτοντα 2.000 περίπου μισθωτῶν!!

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, ὁ συντάκτης τοῦ «προσχεδίου» εὐρίσκειται ἐν τῇ ἀληθείᾳ ὅταν ὁμολογεῖ ὅτι «παρ' ἡμῖν συστηματικὴ καὶ ἀποτελεσματικὴ προστασία ὑπὲρ τοῦ πλείστου τῶν διὰ τὴν ἐθνικὴν παραγωγὴν μοχθούντων δὲν ὑφίσταται».

*
* *

Δὲν θὰ συζητήσωμεν, συνεπῶς, ἐπὶ τῆς «ἀρχῆς τοῦ νομοσχεδίου». Ὅχι μόνον θεωροῦμεν τὰς κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις ὡς θεσμὸν ἀπαραίτητον, ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι ἀποτελοῦν στοιχειώδη πράξιν κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης καὶ συλλογικῆς προνοίας.

Ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ ἀτόμου, ὑπὸ τὸν σημερινὸν πολύπλοκον οἰκονομικὸν ὄργανισμὸν, ἔχει καταστῆ ἔξαιρετικά ἐπισηφαλῆς. Ἡ οἰκονομικὴ του δραῖσις εἶνε ἐκτεθιμένη εἰς πολλαπλοὺς κινδύνους: τὴν ἀσθένειαν, τὰ ἀτυχήματα, τὰ γηρατεῖα, τὴν ἔλλειψιν ἐργασίας. Ἡ οἰκογένεια, ἡ ὁποία εἶνε τὸ φυσικὸν ἄσυλον τῶν ἀναπήρων καὶ τῶν ἀνέργων, ἔχει σήμερον καταστῆ κατὰ τὸ πολὺ στενὸν καὶ ἀσταθές, ὥστε νὰ χρησιμεύῃ ὡς καταφύγιον τοῦ ἀτυχοῦντος ἀτόμου. Μόνον τὸ κράτος, ὡς ἐκπροσωποῦν τὴν ὀργανωμένην κοινωνίαν, ἠμπορεῖ νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὰ μέλη της τὴν σταθερότητα καὶ τὴν ἀσφάλειαν τῆς οἰκονομικῆς των ὑπάρξεως.

Ἀκριβῶς, ὅμως, διότι ἀποδίδομεν τόσην σημασίαν εἰς τὸ νομοσχέδιον, νομίζομεν ὅτι ἐπεβάλλετο εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν του ὀλιγωτέρα σπουδῆ. Ἄστοχος ὀργάνωσις τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων ἐνδέχεται νὰ ἔχῃ ἀντίθετα τῶν ἐπιδιωκόμενων ἀποτελέσματα. Ὁ κίνδυνος εἶνε τοσοῦτον μεγαλύτερος, ὅσον δὲν ὑφίστανται εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἀλλαχοῦ, ἀνάλογοι μερικώτεροι ὀργανισμοὶ καὶ ὀλόκληρον τὸ οἰκοδόμημα θὰ ἐγερωθῆ τώρα ἐκ τοῦ μηδενός. Μία δὲ τυχὸν ἀποτυχία μὲ τὸ ἀψίκορον μάλιστα πού μᾶς χαρακτηρίζει, θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα καὶ τὴν ἰδέαν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν νὰ δυσφημηθῇ, καὶ τὴν πραγμαμοποίησιν τοῦ θεσμοῦ νὰ ὀπισθοδρομήσῃ ἐπὶ πολὺ.

*
* *

Δὲν θὰ εἰσέλθωμεν εἰς λεπτομερῆ κριτικὴν ἀνάλυσιν τῶν διατίξεων τοῦ «προσχεδίου». Τοῦτο θὰ μᾶς ἀπεμάκρυνε πολὺ ἀπὸ τὸ κύριον θέμα μας. Θ' ἀρκεσθῶμεν, συνεπῶς, νὰ τονίσωμεν μερικὰ κύρια σημεῖα, πού ἐπιτρέπουν νὰ κατανοηθῆ ὁ ὅλος ὀργανισμὸς τοῦ παρασκευαζομένου νομοθετήματος.

Τέσσαρες εἶνε αἱ βασικαὶ ἀρχαί, πού τὸ διέπουν:

- 1) Ὑποχρέωσις πρὸς ἀσφάλισιν διὰ τὸν ἐργαζόμενον.
- 2) Ὑποχρεωτικὴ εἰσφορὰ ἐργάτου, ἐργοδότου καὶ κράτους.
- 3) Ἀσφάλισις ἐναντίον ὅλων τῶν κινδύνων πλὴν τῆς ἀνεργίας.
- 4) Αὐτονομία τῶν φορέων τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως διὰ τῆς ὀργάνωσεως αὐτονόμου «Ἰδρύματος Κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων» εἰς τοῦ ὁποίου τὴν διοίκησιν θὰ συμμετέχουν καὶ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐργοδοτῶν καὶ ἠσφαλισμένων.

Αἱ γενικαὶ αὗται ἀρχαὶ εἶνε κοιναὶ εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ μεταπολεμικὰ ἰδίως ξένα νομοθετήματα.

Τὸ ὑποχρεωτικὸν τῆς ἀσφαλίσεως τείνει νὰ ἐπικρατήσῃ πλέον γενικῶς. Θεωρεῖται ὡς μία ἐφαρμογὴ τῆς «κοινωνικῆς πειθαρχίας», τὴν ὁποίαν ἡ «ὀλότης» ἔχει δικαίωμα νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τὰ μέλη της χάριν τοῦ γενικοῦ συμφέροντος. Ἡ προαιρετικὴ ἀσφάλισις, ἔστω καὶ ἂν τὸ κράτος ἔρχεται ἀρωγὸν εἰς τὸν ἐκουσίως ἀσφαλιζόμενον διὰ προσθέτων ἐπιχορηγήσεων, ἀπέδωκε πάντοτε πενιχρὰ ἀποτελέσματα καὶ ἀπεδείχθη ἀκατάλληλος ὅπως λύσῃ τὸ πρόβλημα τῶν κοινωνικῶν κινδύνων. Ὄρθῶς, συνεπῶς, τὸ «προσχέδιον» εἰσάγει τὴν ὑποχρεωτικὴν τοιαύτην.

Ἐνταῦθα, ὅμως, ὁ συντάκτης του ὑποπίπτει εἰς σοβαρωτάτην παρὰ-

λειψιν. Προνοεῖ μόνον περὶ τῶν προσώπων «τῶν ἀσχολουμένων ἐπὶ ἀντιμισθία δυνάμει ὑπαλληλικῆς ἢ ἐργατικῆς συμβάσεως» (ἄρθρον 2, 3, 6 καὶ 9), ἀγνοεῖ δὲ μίαν ἄλλην κατηγορίαν προσώπων, τὰ ὅποια χωρὶς νὰ ἐργάζονται ἐπὶ τῇ βάσει παρομοίας συμβάσεως, διατελοῦν ἐν τούτοις ὑπὸ ἀναλόγους οἰκονομικὰς συνθήκας. Πρόκειται περὶ τῶν ἀνεξαρτήτων λεγομένων ἐργατῶν, ὅπως οἱ βιοτέχναι, οἱ μικροῖδιοκτῆται ἢ κύριοι μικρῶν ἐκμεταλλεύσεων, οἱ μικρέμποροι, οἱ μὴ ἡμερομίσθιοι, οἵτινες ζοῦν κυρίως ἀπὸ τὸ προῖόν τῆς ἐργασίας των καὶ ὧν τὸ εἰσόδημα δὲν ὑπερβαίνει ὄρισμένον ἀνώτατον ὄριον. Τὰ πρόσωπα ταῦτα ἔχουν ἐπίσης τὴν θέσιν των μέσα εἰς τὸ κοινὸν οἰκοδόμημα τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, ὅχι βέβαια ὑπὸ τὸν τύπον τῆς ὑποχρεωτικῆς ἀσφαλίσεως, ἀλλ' ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς προαιρετικῆς τοιαύτης μὲ ἐπιχορήγησιν τοῦ κράτους. Τὴν λύσιν ταύτην, ἣ ὁποία εἶχε γίνει ἤδη ἀπὸ καιροῦ δεκτὴ θεωρητικῶς, καθιέρωσαν καὶ εἰς τὴν προᾶξιν ὅλαι σχεδὸν αἱ νεώτεραι νομοθεσίαι, τελευταίως δὲ ὁ γαλλικὸς νόμος περὶ κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων τῆς 30ης Ἀπριλίου 1930 (ἄρθρον 33 καὶ ἐπ.).

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπάρχει καὶ πρόσθετος λόγος νὰ ληφθῇ μέρος ὑπὲρ τῆς κατηγορίας αὐτῆς, διότι εἶνε πολυπληθεστάτη. Ἡ τελευταία βιομηχανικὴ ἀπογραφή τοῦ παρελθόντος Σεπτεμβρίου, τῆς ὁποίας μερικὰ ἀποτελέσματα ἐδημοσιεύθησαν ἤδη εἰς τὸν τύπον («Πειθαρχία» τῆς 3ης Μαΐου ἐ. ἔ.) πιστοποιεῖ διὰ πολλοστὴν φορὰν τὸν βιοτεχνικὸν καὶ μικροεπαγγελματικὸν χαρακτῆρα τῆς παραγωγῆς καὶ οἰκονομικῆς μας ὀργανώσεως. Ἐξ αὐτῆς πληροφοροῦμεθα, ὅτι δι' ἐκάστην ἐπιχείρησιν ἀναλογοῦν εἰς τὴν βιομηχανίαν 2,71 μισθωτοί, εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν πίστιν 0,67, εἰς τὰ μεταλλεῖα 25,97, εἰς τὴν συγκοινωνίαν 19,10. Τὸ κάπως μεγαλύτερον ποσοστὸν μισθωτῶν, ποὺ παρατηρεῖται, εἰς τοὺς δύο τελευταίους κλάδους ἐπιχειρήσεων, ἀποβάλλει ἐν προκειμένῳ κάθε σημασίαν, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι αἱ μεταλλευτικαὶ καὶ σιδηροδρομικαὶ ἐπιχειρήσεις μόλις ἀντιπροσωπεύουν τὸ 1,01 τοῖς ἑκατὸν τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν ἐπιχειρήσεων, ἐξαιρουμένων ἐννοεῖται τῶν γεωργικῶν τοιούτων.

Εἰς τὸ «προσχέδιον» γίνεται κάποια δειλὴ προσπάθεια ὀργανώσεως τῆς προαιρετικῆς ἀσφαλίσεως κατὰ τῆς ἀσθενείας ὑπὲρ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας τοῦ ἐργοδύτου, τὰ ὅποια ἐργάζονται διὰ λογαριασμὸν τούτου (ἄρθρον 9, ἀριθμὸς 2). Ἡ προσπάθεια αὕτη πρέπει νὰ ἐπεκταθῇ εἰς ὅλους τοὺς ἐλευθέρους παραγωγοὺς καὶ ἐλευθέρους ἐργάτας.

Ἡ ὑποχρεωτικὴ κοινωνικὴ ἀσφάλις δὲν εἶνε βεβαίως ἄμοιρος μειονεκτημάτων. Ἀπὸ ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀπόψεως μειονεκτεῖ, διότι παρουσιάζει μικροτέραν παιδαγωγικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἀσφαλιζομένου. Ἡ ἀναγκαστικὴ εἰσπραξίς τῶν εἰσφορῶν του, οὐδόλως διαφέρει ἀπὸ τὴν εἰσπραξίν οἰουδήποτε φόρου. Ἐπὶ πλέον παρέχει εὐκολώτερον εὐκαιρίαν εἰς ἀπάτας καὶ καταλήγει πάντοτε εἰς δημιουργίας δυσκινήτων γραφειοκρατικῶν ὀργανισμῶν, μὲ ὅλα τὰ συμπαρομαρτοῦντα ἐλαττώματα τοιούτων ὑπηρεσιῶν. Ἀνεξαρτήτως, ὅμως, τοῦ ὅτι οὐδὲν σύστημα κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως εἶνε

ἀμέτοχον ἀτελειῶν, τὰ μειονεκτήματα ταῦτα τῆς ἀναγκαστικῆς ἀσφαλίσεως ὠχριοῦν πρὸ τῆς ἀποτελεσματικότητος, πού παρουσιάζει αὕτη πρὸς ἱκανοποιητικὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τῶν κοινωνικῶν κινδύνων.

Ὁρθῶς ἐπίσης τὸ «προσχέδιον» ἠκολούθησε τὸ παράδειγμα τῶν εὐρωπαϊκῶν νομοθεσιῶν, προβλέψαν τὴν ἀνάθεσιν τῆς ὀργανώσεως καὶ τὴν δ.ενέργειαν τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως εἰς εἰδικὸν αὐτόνομον ὀργανισμόν. Οὕτως ὑπάρχουν βάσιμοι ἐλπίδες νὰ προληφθοῦν πολλὰ ἄτοπα, ἐὰν ἐννοεῖται καταβληθῆ ἡ δέουσα προσοχὴ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν τοῦ «Ἰδρύματος τῶν Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων» καὶ ἂν, ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν προσώπων, πού θὰ κληθοῦν νὰ τὸ διοικήσουν, δὲν πρυτανεύσουν κομματικοὶ ὑπολογισμοὶ καὶ σκέψεις προσωπικῶν προτιμήσεων.

* * *

Ἡ ἀρχὴ τῆς συμμετοχῆς τοῦ κράτους τῆς ὑπὲρ τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων εἰσφορᾶς τῶν μισθωτῶν καὶ ἐργοδοτῶν, καίτοι ἐνδεχόμενον εἶνε νὰ γεννήσῃ εἰς πολλοὺς δισταγμοὺς λόγῳ τῆς δημιουργίας νέων βαρῶν διὰ τὸν δημόσιον προϋπολογισμόν, δὲν νομίζομεν ὅτι δύναται σαβαρῶς ν' ἀμφισβητηθῆ. Ἀδιακρίτως ὅτι οἱ ἠσφαλισμένοι εἶνε ἀδύνατον δ' ἀνταποκριθῶν μὲ μόνους τοὺς ἰδίους πόρους, πρέπει κυρίως νὰ κατανοηθῆ ὅτι οἱ μέλλοντες ν' ἀσφαλισθοῦν ἐργάται καὶ ὑπάλληλοι, ἐὰν εἶνε οἱ ἀμεσώτερον ἐπωφελοῦμενοι ἐκ τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, δὲν εἶνε ὅμως καὶ οἱ μόνοι. Κατ' ἴσον λόγον ἐνδιαφέρεται ἐν προκειμένῳ ὁλόκληρος ἡ κοινωνία.

Ἡ προστασία τῶν ἐργαζομένων ἐναντίον τῶν κινδύνων τῆς ἐξαντλητικῆς τῶν ὑπάρξεως τείνει εἰς τὸ νὰ διατηρήσῃ ἀνέπαφον τὴν παραγωγικὴν τῶν ἱκανότητα πρὸς ὄφελος τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Αἱ σχετικαὶ δαπάναι εἶνε δαπάναι παραγωγικαί. Ἐκτὸς δὲ τούτου, αἱ κοινωνικαὶ ἀσφαλίσεις ἀποτελοῦν μίαν εὐρυτάτην πολιτικὴν κοινωνικῆς προνοίας καὶ δημοσίας ἀντιλήψεως.

Ἡ φθίσις καὶ ἡ ἐλονοσία μᾶς μαστίζουν. Αἱ ἐπιδημικαὶ καὶ μολυσματικαὶ νόσοι ἐπίσης. Ἐκατομμύρια δαπανοῦνται ἐτησίως παρὰ τοῦ κράτους καὶ τῶν διαφόρων ὀργανισμῶν κοινωνικῆς προστασίας διὰ νὰ παρασχεθῆ ἐκ τῶν ὑστέρων μία στοιχειώδης καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀτελεστάτη καὶ ἄνευ ἀποτελέσματος περίθαλψις εἰς τὰ θύματα τῆς κρατικῆς μέχρως ἐσχάτων ἀναισθησίας. Ἡ γενικὴ θνησιμότης κατὰ τὰς ὑπαρχούσας πληροφρορίας ἐκυμαίνοτο μέχρως ἐσχάτων παρ' ἡμῖν περὶ τὰ 280)ο, καθ' ἣν στιγμὴν ἀλλαχοῦ μόλις φθάνει 10 ἕως 110)ο (Ἀγγλία, Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι).

Δὲν τρέφω βέβαια τὴν χιμαιρικὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ φθάσῃ συντόμως, μὲ τὴν μέχρι σήμερον μάλιστα παραπαίουσαν κοινωνικὴν μαζ πολιτικὴν, εἰς τὰ ἀξιοζήλευτα αὐτὰ ἀποτελέσματα. Τὸ μέγαλον, ἄλλωστε, παρ' ἡμῖν ποσοστὸν θνησιμότητος ὀφείλεται ἐν μέρει εἰς τὰς ὀλεθρίας συνεπείας πού εἶχαν ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ μας οἱ μακροχρόνιοι ἐξαντλητικοὶ πόλεμοι καὶ εἰς τὴν ὀργανικὴν ἐξάντλησιν τῶν προσφυγικῶν πληθυσμῶν, λόγῳ τῶν πολλαπλῶν δεινοπαθημάτων τῶν καὶ τῶν κακῶν ὑγιεινῶν συνθη-

κῶν, ὑφ' ἧς διατελοῦν. Παρόμοιον φαινόμενον παρατηρεῖται μεταπολεμικῶς καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν.

Πιστεύω ἐν τούτοις ὅτι εἶνε δυνατόν μέ μίαν σοβαρὰν μελετημένην καὶ συνεχῆ προσπάθειαν νὰ ἐπιτύχωμεν ἱκανοποιητικὸν μετριασμόν τῆς θνησιμότητος καὶ γενικὴν βελτίωσιν τοῦ ὑγιεινοῦ ἐπιπέδου τοῦ πληθυσμοῦ μας, ἐὰν ἰδίως ἀσκήσωμεν μίαν προληπτικὴν κοινωνικὴν πολιτικὴν, ἀντὶ ν' ἀρκούμεθα εἰς τὴν ἐκ τῶν ὑστέρων περιθάλψιν. Αἱ κοινωνικαὶ ἀσφαλίσεις εἶνε ἓνα ἀπὸ τὰ ἀποτελεσματικώτερα μέσα πρὸς ἀσκήσιν τοιαύτης πολιτικῆς.

Τὸ κράτος, ὅσον καλὰ καὶ ἂν ὑποτεθῆ ὅτι ἔχει ὀργανώσει τὰς σχετικὰς μὲ τὴν δημοσίαν ὑγιεινὴν καὶ κοινωνικὴν πρόνοιαν ὑπηρεσίας του, δὲν εἶνε δυνατόν νὰ εὐρίσκειται πάντοτε ὀπισθεν τοῦ ἀτόμου· νὰ παρακολουθῆ παντοῦ τὸν ἐργάτην, τὸν γεωργόν, τὸν ὑπάλληλον, καὶ νὰ τὸν ἐξαναγκάσῃ ὅπως λαμβάνῃ τὰ ἐπιβαλλόμενα διὰ τὴν ὑγείαν του μέτρα. Κάθε κρατικὴ ἐν προκειμένῳ πρωτοβουλία θὰ εἶνε καταδικασμένη ν' ἀποτύχῃ ἐφ' ὅσον τὸ κράτος δὲν ἐπιτύχῃ τὴν συνεργασίαν τῶν ἰδίων τῶν ἐνδιαφερομένων. Θὰ τὸ κατορθώσῃ δὲ τότε μόνον, ὅταν ὁ ἐργάτης, καὶ γενικῶς ὁ ἀποζῶν ἀπὸ τὴν ἐργασίαν του, ἠμπορεῖ, ἐν περιπτώσει ἀσθενείας, νὰ περιποιηθῆ τὴν κλονισμένην ὑγείαν του καὶ νὰ νοσηλευθῆ, χωρὶς νὰ προβάλλῃ ἐμπρὸς του τὸ φάσμα τῆς δυστυχίας δι' αὐτὸν καὶ τὴν οἰκογένειάν του. Διότι σήμερον ἰσχύουν τὰ ἀποφθεμβγματικὰ λόγια τοῦ Λασκαράτου: «Γιὰ τὸν πτωχὸ δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερη πολυτέλεια ἀπὸ τὴν ἀρρώστεια».

Τὰς σκέψεις ταύτας ἐπικυρώνει πείρα τῶν κρατῶν, πού ἐφήρμοσαν ἤδη τὰς κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις καὶ ἤσκησαν ἰδιαιτέρως εἰς εὐρείαν κλίμακα τὴν ἀσφάλειαν κατὰ τῆς ἀσθενείας. Τὸ Διεθνὲς Γραφεῖον Ἔργασίας ἐδημοσίευσεν πρὸ καιροῦ μίαν εἰδικὴν καὶ ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσαν ἔρευναν τῶν καθηγητῶν Goldmann καὶ Grotjahn «περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἀσφαλίσεων κατὰ τῆς ἀσθενείας ἐν Γερμανίᾳ ἀπὸ ἀπόψεως κοινωνικῆς ὑγιεινῆς» (Les prestations de l'assurance maladie allemande au point de vue de l'hygiène sociale). Ἀπὸ τὴν μελέτην αὐτήν, ἣ ᾧ ὄποιον ἐγένετο κατ' αἴτησιν τοῦ Τμήματος Ὑγιεινῆς τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν, θὰ μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ παραλάβωμεν μερικὸς ἀριθμούς.

Ὁ μέσος ὄρος πιθανότητος ζωῆς διὰ κάθε νεογέννητον εἶνε 58 ἔτη, ὄριον τὸ ὁποῖον ὑπερβαίνει μόνον ἡ Σουηδία, οὐχὶ δὲ αἰσθητῶς. Ἡ παιδικὴ θνησιμότης ἀνήρχετο πρὸ τριακονταετίας, ὅταν δηλαδὴ ἤρχισαν λειτουργοῦσαι αἱ ἀσφαλίσεις, εἰς 1900, σήμερον κατῆλθε εἰς 1000 καὶ προσεγγίζει τὸ παγκόσμιον ἐλάχιστον ποσοστόν. Ὁ ἀγὼν κατὰ τῆς φθίσεως, ὀργανωθείς χάρις εἰς τὴν ἀσφάλειαν κατὰ τῆς ἀσθενείας, ἔδωκεν ἀξιόλογα ἀποτελέσματα: Κατὰ τὴν δεκαετίαν 1901—1910 ἀναλογοῦν 156 θάνατοι ἐπὶ 10.000 κατοίκων, κατὰ τὸ 1925, ἔτος τῆς ἀπογραφῆς, πού ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν ἐν τῇ μελέτῃ, ὁ μέσος ὄρος θανάτων ἔπεσεν εἰς 106.

Τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα δὲν δύνανται βεβαίως ν' ἀναγραφοῦν ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ ἐνεργητικὸν τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, ὀφείλονται ἐξ

ἴσου καὶ εἰς τὴν γενικωτέραν πολιτικὴν κοινωνικῆς ὑγιεινῆς, ποὺ ἠκολούθησε τὸ γερμανικὸν κράτος. Ἀλλὰ τὴν πολιτικὴν αὐτὴν διηκούλυναν, ὑπεβλήθησαν καὶ συνεπλήρωσαν αἱ κοινωνικαὶ ἀσφαλίσεις.

«Ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ ἀντικειμενικῶς ἐμελέτησαν τὰ ἀποτελέσματα τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων,—γράφει ὁ καθηγητὴς Grotjahn εἰς νεώτερον ἄρθρον του (βλ. «Die Reichsversicherung». Oct. 1929)—ὀφείλουν ν' ἀναγνωρίσουν ὅτι (αἱ κοινωνικαὶ ἀσφαλίσεις) ἐπεζήτησαν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς νὰ βελτιώσουν ὅσον τὸ δυνατὸν εὐρύτερον τὴν λαϊκὴν ὑγείαν καὶ ὑγιεινὴν. Ἐὰν ὁ μέσος ὄρος θνησιμότητος ἐν Γερμανίᾳ εἶνε σήμερον κατώτερος ἢ εἰς τὰς ἄλλας χώρας,—παρὰ τὴν κρίσιν τῆς κατοικίας, ἣτις εἶνε τόσον καταστρεπτικὴ διὰ τὴν λαϊκὴν ὑγείαν, παρὰ τὸν σημαντικὸν ἀριθμὸν ἀνέργων καὶ τοὺς ἄλλους δυσμενεῖς παράγοντας μεταπολεμικῆς περιόδου—τοῦτο δὲν πρέπει ν' ἀποδοθῆ ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς ἐπελθούσας τροποποιήσεις ἐν τῇ συνθέσει τῆς ἡλικίας τοῦ ἀσφαλιζομένου πληθυσμοῦ, ἀλλ' ὀφείλεται ἐξ ἴσου εἰς τὸ ὅτι οἱ μεγάλοι διὰ τὴν δημοσίαν ὑγείαν κίνδυνοι, ὅχι μόνον ἠλαττώθησαν, ἀλλὰ καὶ ἀντεσταθμίσθησαν εὐρύτατα ἀπὸ τὰς εὐεργετικὰς συνεπειὰς τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων».

Ἴδου διατὶ ἀπεκαλέσαμεν τὰς δαπάνας ὑπὲρ τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων παραγωγικὰς καὶ διατὶ ἡ κυβέρνησις δὲν πρέπει νὰ διστάσῃ πρὸ οὐδεμιᾶς ἀναγκίας σχετικῆς δαπάνης. Δυσκολία θὰ παρουσιασθοῦν ἴσως κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐφαρμογῆς των, βραδύτερον ὅμως ὁ δημόσιος προϋπολογισμὸς θὰ αἰσθανθῆ τὸν εὐχάριστον ἀντίκτυπον τῆς σημερινῆς προσπάθειας. Ἀφ' ἑνὸς διότι θ' αὐξήσῃ ἡ παραγωγικὴ ἰκανότης τοῦ πληθυσμοῦ καὶ, συνεπῶς, θ' ἀναπτυχθῆ περισσότερον ἢ ἐθνικὴ οἰκονομία, ἐκ τῆς ὁποίας τρέφεται ὁ προϋπολογισμὸς. Ἀφ' ἑτέρου διότι τὸ κράτος θ' ἀπαλλαγῆ ἑνὸς σημαντικοῦ μέρους τῶν δαπανῶν ὑπὲρ τῆς δημοσίας ἀντιλήψεως καὶ προνοίας, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος πολλαπλασιάζονται διαφορορικὰ ἀλματωδῶς.

Ἐφ' ὅσον δὲ εὐρισκόμεθα ἀκόμη εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὀφείλομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι τὸ «προσχέδιον» ρυθμίζει κατὰ τρόπον ἰδιαιτέρως αὐστηρὸν τὸ ζήτημα τῶν παροχῶν τῆς ἀσφαλίσεως κατὰ τῆς ἀσθενείας (ἄρθρον 35), κάμνων ἐξαίρεσιν πρὸς ὅλας τὰς εὐρωπαϊκὰς καὶ βουλγαρικὰς νομοθεσίας. Νομίζομεν ὅτι τὸ ἄρθρον τοῦτο πρέπει νὰ τροποποιηθῆ καὶ νὰ προσαρμοσθῆ ἂν ὅχι πρὸς τὸ ἐν Αὐστρία, Τσεχοσλοβακία, Γιουγκοσλαβία κλπ. ἀκολουθούμενον σύστημα, ὡς πολὺ ἐλευθέριον, τοῦλάχιστον πρὸς τὸ βουλγαρικὸν τοιοῦτον ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὴν δωρεὰν χορήγησιν ἰατρικῆς περιθάλψεως εὐθύς ἀπὸ τῆς ὑπαγωγῆς τοῦ ἠσφαλισμένου εἰς τὴν ἀσφάλισιν, ὡς γίνεται ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἰρλανδίᾳ. Τοῦτο δέ, ὅχι μόνον διὰ λόγους πρακτικούς, ἀλλὰ καὶ διὰ ψυχολογικούς τοιούτους.

Ὡς δικαιολογία τῆς παρεκκλήσεως ταύτης ἀναφέρεται τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἀσφάλις ἀσθενείας ὀφείλει ν' ἀφιερῶσθαι ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη σημαντικὸν μέρος τῶν πόρων τῆς πρὸς δημιουργίαν θεραπευτηρίων, τῶν ὁποίων στερεῖται

αἰσθητῶς ἢ χῶρα. Ἄλλ' ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἔλλείπουν ἐπαρκῆ θεραπευτήρια καὶ ἢ δημιουργία των θ' ἀπαιτήση χρόνον μακρόν, θὰ ἔπρεπε νὰ παρασχεθοῦν κάπως πλουσιώτερα καὶ εὐκολώτερα τὰ μέσα εἰς τοὺς μέλλοντας ν' ἀσφαλίσωσιν, ὅπως ἐπιτύχουν ὡς ἄτομα πλέον ν' ἀντεπεξέλθουν κατὰ τῶν κινδύνως τῆς ἀσθενείας.

Β'. Αἱ Οἰκονομικαὶ καὶ Δημοσιονομικαὶ Συνεπειαὶ τῶν

Ἄφ' ἧς τεθῆ ὡς βᾶσις ἢ συμμετοχὴ τοῦ Κράτους εἰς τὰς δαπάνας τῶν Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων, γεννῶνται πλῆθος ἐρωτημάτων. Ποία θὰ εἶναι ἢ ἐπιβάρυνσις τοῦ προϋπολογισμοῦ λόγῳ τῶν νέων τούτων κοινωνικῶν δαπανῶν; Κατὰ ποῖον τρόπον θὰ καλυφθοῦν αὗται, δοθέντος ὅτι ὁ προϋπολογισμὸς δὲν διαθέτει ἐπαρκῆ περισσεύματα; Δὲν θὰ ἦτο προτιμώτερον καὶ δι' ἄλλους βεβαίως λόγους, ἀλλὰ καὶ διὰ καθαρῶς ταμιακοὺς τοιούτους νὰ προβῶμεν εἰς τὴν τμηματικὴν ὀργάνωσιν τῶν Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων, ἀρχίζοντες ἐπὶ παραδείγματι ἀπὸ τὴν ἀσφάλισιν τῆς ἀσθενείας; Ἐπὶ τῶν σημείων τούτων διευτρώθησαν ἤδη καὶ σχετικοὶ φόβοι εἰς τὸν τύπον. Ἐπιβάλλεται συνεπῶς ἢ ἐξέτασίς των.

* *

Εἶναι δύσκολον ἀπὸ τοῦδε νὰ καθορισθῆ μὲ κάποιαν πιθανότητα ἀκριβείας ποία θὰ εἶναι ἢ ἐπιβάρυνσις τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν, διότι ἔλλείπουν τὰ σχετικὰ στοιχεῖα, τὰ δὲ ἀποτελέσματα τῆς πρὸ ἔτους γενομένης ἀπογραφῆς θ' ἀργήσουν εἰσέτι νὰ δημοσιευθοῦν. Παρόμοιαι, ἄλλωστε, δυσκολίαι παρουσιάσθησαν καὶ εἰς ἄλλα Κράτη, πολὺ καλύτερον ὑπὸ ἔποψιν στατιστικῆς ὀργανωμένα.

Τὸ «Προσχέδιον» ἀρκεῖται ἐν προκειμένῳ, ὅφ' ἑνὸς μὲν νὰ ὀρίσῃ τὰς παροχὰς εἰς τὰς ὁποίας θὰ δικαιούται ὁ ἠσφαλισμένος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰς ὑποχρεωτικὰς εἰσφορὰς τῶν μισθωτῶν καὶ ἐργοδοτῶν. Τὰς εἰσφορὰς ταύτας τὸ κράτος ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συμπληρώνη δι' ἑτησίας ἐπιχορηγήσεώς του πρὸς τὸ «Ἴδρυμα Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων», ὥστε νὰ δυνηθῆ τοῦτο ν' ἀνταποκριθῆ πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις του. Τὸ ποσὸν τῆς Κρατικῆς ἐπιχορηγήσεως θὰ ὀρίζεται διὰ διατάγματος ἐντὸς τοῦ Ἰανουαρίου ἐκάστου ἔτους καὶ θὰ ἐγγράφεται εἰς βᾶρος τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας [ἄρθρ. 26, β' καὶ 71, β] (').

Ὁ τοιοῦτος καθορισμὸς τῶν ἐπιχορηγήσεων τοῦ Κράτους, λόγῳ τῆς ἐλαστικότητος ποὺ παρουσιάζει, ἔχει τὸ ἀναμφισβήτητον προσὸν ὅτι ἐπιτρέπει τὴν προσαρμογὴν τῶν κρατικῶν παροχῶν πρὸς τὰς ἐκάστοτε ἀνάγκας τοῦ Ἰδρύματος τῶν Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων. Ἀπὸ ἄλλης, ὅμως, ἀπόψεως καὶ ἰδίως ὅπῳ δημοσιονομικῆς, ἐμφανίζει σοβαρὰ μειονεκτήματα. Οὐ-

(1) Τὸ Κράτος συμμετέχει μόνον εἰς τὰς δαπάνας τῆς ἀσφαλίσεως κατὰ τῆς ἀσθενείας καὶ τῆς ἀσφαλίσεως κατὰ τῆς ἀναπηρείας, γήρατος κλπ. Διὰ τὴν ἀσφάλισιν κατὰ τῶν ἀτυχημάτων ἐργασίας αἱ δαπάναι βαρύνουσι μόνον τοὺς κυρίους τῆς ἐπιχειρήσεως κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 54 καὶ ἐπομ. τοῦ «Προσχεδίου».

δεῖς δύναται νὰ προβλέψῃ τὴν ἔκτασιν, πὺ θὰ προσλάβουν εἰς τὴν προᾶξιν αἱ Κοινωνικαί Ἀσφαλίσεις, καὶ συνεπῶς, ἀδύνατον νὰ καθορίσῃ τὴν μέλλουσαν νὰ προκύψῃ ἐπιβάρυνσιν τῶν Δημοσίων Οἰκονομικῶν. Τὸ κεφάλαιον τοῦτο θ' ἀποτελῇ πάντοτε τὸν μέγα ἄγνωστον τοῦ Προϋπολογισμοῦ, μὲ ὅλας τὰς συνεπείας πὺ ἤμπορεῖ νὰ ἔχῃ μία τοιαύτη ἀοριστία εἰς στιγμὰς Κρατικῶν ἰδίως οἰκονομικῶν δυσχερειῶν. Δὲν ἀποκλείεται δὲ εἰς ἀνυλόγους περιστάσεις νὰ στραφῇ τὸ τοιοῦτον καὶ εἰς βᾶρος τῶν ἠσφαλισμένων, διότι θὰ πρόκειται περὶ σεβαστοῦ κονδυλίου τῶν Κρατικῶν ἐξόδων, τὸ ὁποῖον θὰ θέτῃ πάντοτε εἰς πειρασμὸν τὰς ἐπιδιωκούσας τὴν πραγματοποίησιν οἰκονομικῶν Κυβερνήσεις. Ἀπόδειξις τὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας ἐκτυλισσόμενα γερμανικὰ γεγονότα καὶ ἡ δημοσιονομικὴ πολιτικὴ πὺ διαγράφει ἡ παροῦσα γερμανικὴ Κυβέρνησις Brüning.

Ἐφ' ὅσον τὸ «Προσχέδιον» δὲν προβλέπει τὴν παράλληλον πρὸς τὴν ἀναγκαστικὴν ἀσφάλισιν ὀργάνωσιν καὶ τῆς π ρ ο α ι ρ ε τ ι κ ῆ ς τοιαύτης, ἡ ὁποία ὄντως ἀποτελεῖ στοιχεῖον δυσκολώτερον εἰσερχόμενον εἰς τὰς πιθανότητας ἐνὸς στατιστικοῦ ὑπολογισμοῦ, θὰ ἦτο προτιμώτερον ἢ ἔτησις ἐπιχορήγησις τοῦ Κράτους νὰ καθορισθῇ π α γ ί ω ς διὰ νόμου. Ὅχι, βεβαίως διότι τοῦτο θὰ ἐμποδίσῃ μίαν Κυβέρνησιν νὰ χορηγήσῃ τὰς ἀπαιτηθησομένας συμπληρωματικὰς πιστώσεις. Ἀλλὰ διότι ὁ νόμος παρέχει πάντοτε εὐκαιρίαν εἰς δημοσίαν συζήτησιν καὶ οὕτω μετριάζονται οἱ κίνδυνοι τῆς ἀλογίστου διαθέσεως τοῦ Δημοσίου χρήματος. Γνωρίζομεν δὲ ὅλοι πόσον ἐπικίνδυνος εἶναι εἰς τὰ Κοινοβουλευτικὰ Πολιτεύματα ἡ παροχὴ πιστώσεων δι' ἀπλῶν διαταγμάτων, ἔστω καὶ ἐπὶ εὐθύνη ὀλοκλήρου τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ὡς ἐν προκειμένῳ.

ἘΟ Γαλλικὸς νόμος περὶ Κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων τοῦ 1928 εἶχεν ἀκολουθήσει τὴν ὑποδεικνυομένην λύσιν, μολονότι δι' αὐτοῦ ὄργανοῦτο συγχρόνως, ἄλλ' εἰς μικρὰν ἔκτασιν ἢ προαιρετικὴ ἀσφάλισις. Μόνον δὲ ὅταν ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπεκτείνουον εὐρύτατα τὴν τελευταίαν ταύτην χάριν ἰδίως τῶν γεωργικῶν τάξεων, κατέφυγαν ἐν Γαλλίᾳ διὰ τοῦ Νόμου τοῦ 1930 εἰς σύστημα ἀνάλογον μὲ τὸ τοῦ «Π ρ ο σ χ ε δ ί ο υ».

* * *

ἘΟ κ. Βενιζέλος εἰς τὴν τελευταίαν ἀγόρευσίν του εἰς Βόλον, ὁμιλῶν παρεμπιπτόντως περὶ τῶν Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων, ἐδήλωσεν ὅτι τὸ Κράτος δὲν πρόκειται νὰ ἐπιβαρυνθῇ ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς των, διότι θὰ διατεθοῦν πρὸς τοῦτο οἱ πόροι τῶν διαφόρων ὑφισταμένων ἤδη ἀσφαλιστικῶν ταμείων. Λυπούμεθα διότι δὲν δυνάμεθα νὰ συμερισθῶμεν τὰς πρωθυπουργικὰς προβλέψεις. Καὶ οἱ λόγοι εἶναι ἀπλοῖ :

Π ρ ῶ τ ο ν, οἱ τοιοῦτοι ὑπολογισμοὶ δὲν στηρίζονται πρὸς τὸ πα ρ ὸ ν εἰς οὐδὲν θ ε τ ι κ ὸ ν, στατιστικὸν στοιχεῖον, διότι τοιοῦτα ἔλλείπουσι καὶ ἡ Κυβέρνησις δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ σχηματίσῃ ἔγκυρον ἐπὶ τοῦ προκειμένου γνώμην πρὸ τῆς ἐξετάσεως τῶν διατάξεων τοῦ «Προσχεδίου» ἐν ἀντιπαροβολῇ πρὸς τὰ ἀποτελέσματα τῆς περιουσιακῆς βιομηχανικῆς ἀπογραφῆς. Καθ'

ὅσον δὲ γνωρίζομεν, οὐδεμία σχετικὴ προεργασία ἐγένετο, τόσον παρὰ τοῦ Γεν. Λογιστηρίου, ὅσον καὶ παρὰ τῆς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

Δεύτερον, τὸ μέχρι σήμερον ἐπιτελεσθὲν ἀσφαλιστικὸν ἔργον εἶναι ἀσήμερον ἐν παραβολῇ μὲ τὴν τεραστίαν προσπάθειαν, πὸν πρόκειται ν' ἀναλάβῃ τὸ Κράτος, καὶ εἶναι, συνεπῶς, φυσικὸν οἱ μέχρι τοῦδε διατιθέμενοι πόροι νὰ μὴ εἶναι ἐπαρκεῖς ὅπως καλύψουν τὰς μεγάλας δαπάνας, πὸν πρόκειται ν' ἀναληφθοῦν ἐφεξῆς χάριν τῶν Κοινωνικῶν Ἀφαιρίσεων. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἡ ὑφισταμένη κοινωνικὴ νομοθεσία δὲν ἔτυχε καὶ τῆς δεούσης ἐφαρμογῆς ὡς ὁ ἴδιος ὁ συντάκτης τοῦ «Προσχεδίου» ὁμολογεῖ (σελ. 8, «Προσχεδίου»). Διὰ νὰ γίνῃ δὲ τοῦτον σαφέστερον ἀντιληπτὸν θὰ φέρωμεν ἓνα παράδειγμα. Διὰ τοῦ νόμου 2868 τοῦ 1922 «περὶ ὑποχρεωτικῆς ἀσφαλίσεως ἐργατῶν ὑπηρετῶν καὶ ὑπαλλήλων» ἐπεδιώχθη ἡ γενίκευσις τῆς ἀσφαλίσεως ἐπὶ ὅλων τῶν μισθωτῶν τοῦ ἔμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας. Τὰ ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν διὰ διαφόρους λόγους ἀποκαρδιωτικά. Μόλις ἠσφαλίσθησαν 2000 μισθωτοί. Καὶ ὅμως, κατὰ τὴν προαναφερθεῖσαν ἀπογραφὴν, οἱ μισθωτοὶ μόνον τῆς βιομηχανίας, τοῦ ἔμπορίου καὶ πίστεως ἀνέρχονται εἰς 268.143, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν συμπεριελάβομεν τοὺς μισθωτοὺς τῆς Συγκοινωνίας καὶ τῶν Μεταλλευτικῶν ἐπιχειρήσεων, λόγῳ τῆς ἰσχύος ἐπ' αὐτῶν εἰδικῶν ἀσφαλιστικῶν νόμων.

Τὸ συμπέρασμα ἔρχεται ἀφ' ἑαυτοῦ : Τὸ Κράτος θ' ἀναγκασθῇ ν' ἀναζητήσῃ ἀλλαχοῦ τοὺς πόρους πὸν θὰ χρειασθῇ διὰ τὰς κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις. Καὶ ἐρωτᾶται ἀπὸ ποῦ θὰ τοὺς ἀντλήσῃ ; Ὁ Προϋπολογισμὸς μόλις κατορθώνει νὰ φέρῃ τὰ ὑπάρχοντα βάρη. Τὸ μικρὸν περίσσευμα, (70 περὶ τοῦ ἑκατομμυρίων) πὸν παρουσιάζει, ὄχι μόνον εἶναι ἀνεπαρκὲς διὰ τὰς νέας ἀνάγκας, ἀλλὰ καὶ κινδυνεύει νὰ ἐξαφανισθῇ λόγῳ τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως, ἡ ὁποία θὰ ἐπιδράσῃ ἀναποτρέπτως καὶ ἐπὶ τῆς ἀποδόσεως τῶν κειμένων φόρων. Δύο μέσα συνεπῶς ἀπομένουν εἰς τὴν Κυβέρνησιν : Ἡ ἡ ἐπιβολὴ προσθέτου φορολογίας χάριν τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων. Ἡ ἡ ἐφαρμογὴ πολιτικῆς αὐστηρᾶς οἰκονομικῆς περισυλλογῆς καὶ μετριάσεως τῶν σημερινῶν Κρατικῶν δαπανῶν.

Ἴδου τὸ δίλημμα, πρὸ τοῦ ὁποίου θὰ εὔρεθῇ ἐντὸς ὀλίγου καὶ ἡ Κυβέρνησις καὶ ἡ Κοινὴ γνώμη.

*
* *

Ἡ πρώτη λύσις, ἐκτὸς τοῦ ὅτι θὰ καταστήσῃ τὸν νέον θεσμὸν ἀντιδημοτικόν, δὲν εἶναι ἄμοιρος κινδύνων, καὶ διὰ τὸν Δημόσιον προϋπολογισμὸν καὶ διὰ τὴν Ἐθνικὴν Οἰκονομίαν. Ἡ φορολογικὴ μας ἐπιβάρυνσις εἶναι τοιαύτη, ὥστε δυσκόλως θὰ ἐσῆκωναν οἱ ὦμοι τοῦ φορολογουμένου νέα βάρη, καθίσταται δὲ περισσότερον ἐπαχθῆς λόγῳ τοῦ ἀνεπιστημονικοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον ἔχει ὁργανωθῆ τὸ φορολογικὸν μας σύστημα καὶ λόγῳ τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως, πὸν διερχόμεθα, ἥτις ἤρχισε ν' ἀντικατο-

πρίξεται ἀρκετὰ καθαρὰ εἰς τὰς ἀποδόσεις ὠρισμένων φόρων. Ἀντὶ τὰ σκεπτόμεθα περὶ νέας φορολογίας ἢ ὁποία θὰ ἐξήντλει τὴν φορολογικὴν ἀντοχὴν τοῦ λαοῦ, θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξευρεθῇ τρόπος ἐλαφρύνσεως ἀπὸ τὰ φορολογικὰ βάρη ὠρισμένων κλάδων τῆς ἐθνικῆς μας παραγωγῆς ἢ τοῦλάχιστον μεταρρυθμίσεως καὶ ἀναπροσαρμογῆς τοῦ ὑφισταμένου συστήματος ὡς πρὸς τινὰς τοιούτους, π.χ. τὴν Γεωργίαν.

Ἀνεξαρτήτως, ὅμως, τῶν λόγων τούτων, νέα, εἰδικὴ φορολογία, θὰ ἐκινδύνευε νὰ καταστήσῃ ἀπατηλὴν καὶ ματαίαν τὴν συμμετοχὴν τοῦ Κράτους εἰς τὰ βάρη τῶν Κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων. Καθ' ὃ μέτρον ὁ ἐπιβληθισόμενος τυχὸν φόρος θὰ ἐπιπίπτῃ τελικῶς καὶ θὰ πληρώνεται οὐσιαστικῶς παρὰ τῆς μεγάλης μάζης τοῦ πληθυσμοῦ, εἶναι αὐτονόητον ὅτι κατ' ἴσον μέρος οἱ ἠσφαλισμένοι θὰ συμμετέχουν εἰς τὰ νέα βάρη καὶ, συνεπῶς, ἢ ὠφέλεια πού θ' ἀποκομίσουν ἀπὸ τὴν Κρατικὴν ἐπιχορήγησιν θὰ καταστῇ κατὰ μέγα μέρος ἐπιφανειακὴ. Οἱ ἠσφαλισμένοι δὲν θὰ προσπορισθοῦν πραγματικὴν ὠφέλειαν, παρὰ μόνον ἐὰν ὁ φόρος θίξῃ, χωρὶς ἄλλον γενικώτερον ἀντίκτυπον, τὰς εὐπορωτέρας τάξεις. Τοῦτο δὲ δὲν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ εἰμὴ διὰ τῆς φορολογίας, εἴτε τοῦ εἰσοδήματος, εἴτε τοῦ κεφαλαίου, ὑπὸ τὸν ὅρον ἐννοεῖται ὅτι θὰ ἐλαμβάνετο πρόνοια, ἵνα μὴ ἐπιφέρῃ, λόγῳ ὑπερβολικοῦ περιορισμοῦ τῶν κερδῶν, μείωσιν τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ πνεύματος μὲ τὰς συναφεῖς δυσαρέστους συνεπείας.

Εἶναι πλέον ἢ ἀμφίβολον ἂν ἡ Κυβέρνησις θὰ θελήσῃ νὰ τραπῇ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν, δοθέντος ὅτι γίνεται ἐσχάτως προσπάθεια προσελκύσεως κεφαλαίων εἰς τὴν χώραν καὶ ἐπιστροφῆς τῶν ἐκπατρισθέντων κατὰ τὴν περίοδον τῆς νομισματικῆς ἀναρχίας ἑλληνικῶν τοιούτων. Καὶ εἶναι γενικῶς γνωστὸν πόσον ὀλίγον ἐνθαρρυντικοὶ καὶ ἀνεκτοὶ διὰ τὸ κεφάλαιον εἶναι οἱ φόροι, πού ὑπαινιτόμεθα ἄνωτέρῳ. Φοβούμεθα συνεπῶς μήπως ἡ κυβέρνησις στραφῇ πρὸς νέαν ἔμμεσον φορολογίαν, ἢ καλύτερον ἐπιβάρυνσιν τῆς ὑφισταμένης τοιαύτης, ἀφ' ἑνὸς διότι οἱ ἔμμεσοι φόροι, ἐπιπίπτοντες τελικῶς ἐπὶ τῆς μεγάλης μάζης, γίνονται δυσκολώτερον ἀμέσως ἀντιληπτοὶ παρὰ τοῦ πράγματι φορολογουμένου καὶ γεννοῦν μικροτέρας ἀντιδράσεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ἔχουν ἀπόδοσιν ταχεῖαν καὶ μεγάλην καὶ ἀπαιτοῦν ὀλιγωτέρας φροντίδας ἐκ μέρους τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν.

Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας ἢ μόνη διέξοδος, πού ἀπομένει, εἶναι μία γενναία προσπάθεια πρὸς ἐλάττωσιν τῶν δημοσίων δαπανῶν. Αἱ γινόμεναι μέχρι τοῦδε ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου προσπάθειαι, δὲν εἶναι καὶ τόσον ἐνθαρρυντικαί. Τὰ κοινοβουλευτικὰ γενικῶς πολιτεύματα εἶναι πολὺ ὀλίγον πρόσφορα εἰς κρατικὰς οἰκονομίας. Ἡ παροῦσα, ὅμως, Κυβέρνησις, ἢ ὁποία διαθέτει μίαν ιερασίαν καὶ πολλάκις ὑπὲρ τὸ δέον πειθαρχοῦσαν πλειοψηφίαν, θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιτελέσῃ ἀποτελεσματικῶς ἕνα παρόμοιον ἔργον καὶ θὰ εὕρισκεν ἀσφαλῶς παρὰ τὸ πλευρόν της τὴν κοινὴν γνώμην. Δοθέντος ὅτι διερχόμεθα περίοδον εἰρηλικήν, ὅτι ἡ Ἑλλάς ἀκολουθεῖ πολιτικὴν φιλικῆς συνεννοήσεως μὲ τοὺς γείτονάς της, τὰ σοβαρώτερα δὲ ἑξωτερικά μας

ζητήματα ἔχουν ἤδη διακανονισθῆ καὶ ὅπως ἐδήλωσεν πέρισυν εἰς τὴν Βουλὴν, ὁ κ. Πρωθυπουργὸς δὲν προβλέπει οὐδεμίαν διαταραχὴν τῆς εἰρήνης ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα (μίαν τοῦλάχιστον δεκαετίαν), δὲν θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ πραγματοποιηθοῦν ἄξια λόγου οἰκονομίαι γενομένης ἀρχῆς ἀπὸ τὰ στρατιωτικὰ ὑπουργεῖα, τὰ ὁποῖα μόνον ἀπορροφοῦν τὸ τρίτον ἴσως τῶν δημοσίων ἐσόδων.

*
* *
*

Συναφῆς πρὸς τὴν δημοσιονομικὴν εἶναι καὶ ἡ καθαρῶς οἰκονομικὴ πλευρὰ τοῦ ζητήματος. Παραλλήλως πρὸς τὸ Κράτος, εἶναι ὑπόχρεως νὰ συνεισφέρῃ ὑπὲρ τῶν Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων ὁλόκληρος ὁ ἐργοδοτικὸς κόσμος τῆς χώρας. Πρόκειται περὶ ἐνὸς εἴδους προσθέτου φορολογίας ἐπιβαλλομένης ἐπὶ τῆς παραγωγῆς χάριν κοινωνικῶν σκοπῶν.

Οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ἐργοδοτικῆς εισφορᾶς, δέον ὅμως νὰ ἐξετασθῆ ποῖα θὰ εἶναι ἡ γενικωτέρα ἐπίδρασις τῆς ἐπὶ τῆς παραγωγῆς καὶ συνεπῶς ἐπὶ τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας. Ὅπως διὰ κάθε φόρον, πρέπει καὶ ἐδῶ ν' ἀναζητηθῆ ποῖα θὰ εἶναι ἡ ἐπίπτωσις τῆς, ποῖον δηλαδὴ τελικῶς θὰ βαρύνῃ. Ὁ ἀρχικός, ὁ ἐμφανῆς πληρωτὴς θὰ εἶναι ἀναμφισβητήτως κατὰ τὸ γράμμα τοῦ νόμου, ὁ ἐργοδότης. Ἄραγε θὰ εἶναι καὶ ὁ τελικὸς τοιοῦτος; Θὰ ἦτο τολμηρὸν νὰ τὸ βεβαιώσωμεν.

Τρεῖς ὑποθέσεις εἶναι ἐν προκειμένῳ πιθαναί:

1) Ἡ εισφορὰ θὰ παραμείνῃ εἰς βάρος τοῦ ἐργοδότη, περιοριζομένου οὕτω τοῦ κέρδους τοῦ κεφαλαίου.

2) Ὁ ἐργοδότης θὰ ἐπιρρίψῃ τὴν συνεισφορὰν του εἰς τὸν καταναλωτὴν, ὑψώνων τὰς τιμὰς πωλήσεως.

3) Τὸ βάρος τοῦτο θὰ τὸ μετακυλίσῃ ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ ἐργάτου, εἴτε ἀμέσως, — διὰ τῆς μειώσεως τῶν ἐργατικῶν ἡμερομισθίων—εἴτε ἐμμέσως, — διὰ τῆς παρεμποδίσεως τῆς ἐνδεχομένης φυσιολογικῆς αὐξήσεώς των.

Ἡ πρώτη τούτων εἶναι ἡ μᾶλλον εὐνοϊκὴ ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι ἡ μείωσις τοῦ κέρδους δὲν θὰ εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ προκαλέσῃ ἀναστολὴν τῆς ἐπιχειρηματικῆς ἐφέσεως τοῦ κεφαλαίου, τῆς ὁποίας ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο ὁ περιορισμὸς τῆς ζητήσεως ἐργασίας καὶ πιθανὸν ζήτημα ἀνεργίας. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, ὅτι οἱ ἐργοδότης καὶ οἱ ἐπιχειρηματῆς θὰ χάσουν ὡς «τάξις κοινωνικὴ», θὰ τὸ κερδίσουν οἱ ἐργάται ὡς «τάξις», ὡς σύνολον, καὶ ἡ κοινωνικὴ οἰκονομία οὐδεμίαν βλάβην θὰ ὑποστῆ.

Δυστυχῶς, καὶ μολονότι αἱ προβλέψεις εἶναι δύσκολοι ἐπὶ παρομοίων ζητημάτων, τὰ πράγματα συνήθως, ὅπως καὶ ἡ πεῖρα ξένων κρατῶν ἀποδεικνύει, δὲν ἀκολουθοῦν τὸν δρόμον αὐτόν. Ὁ ἐργοδοτικὸς κόσμος δὲν πληρώνει εἰς ἀναλόγους περιπτώσεις, παρὰ μόνον ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν νὰ ἐξαναγκάσῃ τοὺς ἄλλους νὰ πληρώσουν τελικῶς δι' αὐτόν. Δοθέντος δὲ ὅτι ἐν Ἑλλάδι καὶ οἱ καταναλωταὶ εἶναι τελείως ἀνοργάνωτοι καὶ οἱ ἐργάται δὲν ἔχουν τὴν σω-

ματειακὴν ὀργάνωσιν καὶ συνεπῶς τὴν δύναμιν ἀντιστάσεως πρὸς ἀπαντιῶμεν ἄλλαχού, φοβούμεθα ὅτι οἱ ἐργοδότες θὰ κατορθώσουν εὐκόλως νὰ μετακυλήσουν τὰ ἐκ τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων βάρη ἐπὶ τῶν δύο τούτων τάξεων, ἐπὶ τοῦ συνόλου δηλαδή τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἐγράφη εἰς τὸν τύπον ὅτι τὸ ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν Κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων μέλλον νὰ δημιουργηθῆ βᾶρος διὰ τὴν Ἐθνικὴν Οἰκονομίαν θὰ εἶναι μόλις 3 ο)ο. Τοῦτο θὰ ἦτο ἀληθὲς ἐὰν ἡ παραγωγή ἐπρόκειτο νὰ ἐπιβαρυνθῆ μὲ μόνην τὴν ἐκ 3 ο)ο εἰσφορὰν τῶν ἐργοδοτῶν. Ἡ πραγματικότης ὅμως εἶναι διαφορετικὴ. Ὁ ἐργοδοτικὸς κόσμος, ἀπειλούμενος νὰ ἴδῃ αὐξάνων τὸ κόστος τῶν ἐργατικῶν χειρῶν κατὰ 6 ο)ο, —διότι θὰ ὑπολογίσῃ ὄχι μόνον τὴν ἐργοδοτικὴν εἰσφορὰν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἴσην εἰσφορὰν τῶν ἐργατῶν, τὴν ὁποίαν οἱ τελευταῖοι θὰ προσπαθήσουν νὰ ἐπιρρίψουν ἐπὶ τοῦ ἐργοδότη, —θὰ ἐπιδιώξῃ ν' αὐξήσῃ τὴν τιμὴν τῆς πωλήσεως πολὺ πέραν καὶ τοῦ ποσοστοῦ τούτου, ὥστε νὰ εἶναι προφυλαγμένος δι' ἑνὸς εἴδους ἀύτασφαιρίας ἀπὸ ὅλα τὰ ἀπρόοπτα τῶν Κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων. Ἡ πολιτικὴ αὐτὴ τῆς προληπτικῆς αὐξήσεως τῶν τιμῶν δὲν εἶναι εἰς τὸν ἐργοδοτικὸν κόσμον, οὔτε ἄγνωστος, οὔτε νέα, διότι ἠναγκάσθη νὰ τὴν ἐφαρμόσῃ καθ' ὅλην τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον ἐναντίον τῶν συνεχῶν καὶ ἀποτόμων συναλλαγματοικῶν διακυμάνσεων.

Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρατηρήθη καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἐπικειμένης τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ πρώτου νόμου περὶ κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων τοῦ 1928 ὁ ὁποῖος καθόριζεν εἰς 10 ο)ο τὴν εἰσφορὰν τῶν ἐργοδοτῶν καὶ ἐργατῶν, αἱ κυριώτεραι βιομηχαναί ἀπηύθησαν εἰς τοὺς ἀνταποκριτὰς τῶν ἐγκυκλίου εἰς τὰς ὁποίας προέβλεπον αὐξήσιν τῆς τιμῆς πωλήσεως κατὰ 15 ο)ο. Ἐὰν δὲ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι μεταξὺ βιομηχάνου-παραγωγοῦ καὶ καταναλωτοῦ μεσολαβοῦν ἄπειροι διάμεσοι καὶ ὅτι οἱ τελευταῖοι οὗτοι εἶναι φυσικὸν νὰ μιμηθοῦν τοὺς πρώτους καὶ ἐνδεχομένως νὰ ζητήσουν νὰ ἐπωφεληθοῦν τῆς διαταραχῆς πρὸς τὴν ἐθνικὴν ἀγορὰν μέχρις ὅτου αἱ τιμαὶ τῶν ἐγχωρίων προϊόντων προσαρμοσθῶν εἰς τοὺς νέους ὄρους κόστους παραγωγῆς, θὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ ἐθνικὴ παραγωγή καὶ συνεπῶς ἡ ἐθνικὴ Οἰκονομία θὰ ἐπιβαρυνθῆ πολὺ περισσότερον παρὰ μὲ 3 ο)ο.

Οἱ κίνδυνοι πρὸς δύνανται νὰ προκύψουν ἐκ τούτου εἶναι πολλαπλοῖ.

Αὐξανόμενου τοῦ κόστους τῆς παραγωγῆς θὰ δυσχερανθῆ ἔτι πλέον τὸ ἐξαγωγικὸν μας ἐμπόριον. Ὁ κίνδυνος οὗτος θὰ γεννηθῆ κυρίως δι' ὠρισμένας γεωργικὰς βιομηχανίας καὶ ὠρισμένα γεωργικὰ προϊόντα, τὰ ὁποῖα, ἄλλως τε, καὶ ἀποτελοῦν τὴν βᾶσιν τοῦ ἐξαγωγικοῦ μας ἐμπορίου. Εἶναι δὲ γνωστὸν πόσον δυσχερῆς παρουσιάζεται ἤδη, ἡ θέσις τῶν εἰς τὰς ξένας ἀγοράς, λόγῳ τοῦ σοβαροῦ συναγωνισμοῦ πρὸς συναντοῦν καὶ τῆς φύσεώς τῶν ὡς προϊόντων πολυτελείας καὶ οὐχὶ πρώτης ἀνάγκης. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἡ κυρίως βιομηχανία μας θὰ εὐρίσκειται εἰς σχετικῶς πλεονεκτικὴν θέσιν, δοθέντος ὅτι κατὰ τὸ μέγιστον μέρος αὐτῆς παράγει διὰ τὴν ἐσωτερικὴν κατανάλωσιν καὶ συνεπῶς θὰ δυνηθῆ εὐκολώτερον νὰ βαστάσῃ τὰ νέα

βάρη χάρις εἰς τὴν δασμολογικὴν προσίαν, ποὺ τῆς παρέχεται. Ὁ μόνος φόβος, ποὺ μᾶς γεννᾶται, εἶναι μήπως ὁ βιομηχανικὸς κόσμος ζητήσῃ καὶ ἐπιτύχῃ πρὸς συμψηφισμὸν τῆς νέας ἐπιβαρύνσεως, τὴν ἐπὶ πλέον ὕψωσιν τῶν δασμολογικῶν τειχῶν εἰς βάρος τοῦ ἔλληρος καναναλωτοῦ.

Ἐὰν τώρα ἀποβλέψωμεν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀγορὰν αὐτὴν καθ' ἑαυτήν, θὰ παρατηρήσωμεν ὅτι αἱ ἐργατικαὶ καὶ ἐργοδοτικαὶ εἰσφοραὶ καὶ αἱ διάφοροι δευτερεύουσαι δαπάναι, τὰς ὁποίας θὰ προκαλέσουν εἴτε ἐμμέσως, εἴτε ἀμέσως αἱ κοινωνικαὶ ἀσφαλίσεις, θ' ἀποτελέσουν ἓνα σημαντικὸν ποσὸν κεφαλαίων, τὸ ὁποῖον θὰ λείψῃ ἀπὸ τὴν κίνησιν τῶν ἐπιχειρήσεων, συγχρόνως δὲ ἀπὸ τὴν κατανάλωσιν καὶ ἀποταμίευσιν, ποὺ θὰ περιορισθοῦν ἀναλόγως. Δοθέντος δὲ ὅτι τὰ διάθεσιμα κεφάλαια δὲν θὰ ὑποστοῦν φυσικὰ οὐδεμίαν αὔξησιν ἐκ τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, εἶναι αὐτονόητον ὅτι τὰ ποσὰ ταῦτα θὰ ἐξοικονομηθοῦν δι' ἀναλόγων θυσιῶν, διὰ μετριασμοῦ τῆς καταναλώσεως τῶν ὀλιγώτερον ἀπαιτήτων εἰδῶν. Διακινδυνεύομεν συνεπῶς νὰ ἔχωμεν αὔξησιν τοῦ κόστους τῆς ζωῆς, μείωσιν τῆς καταναλωτικῆς ἰκανότητος τοῦ πληθυσμοῦ μας καὶ ὡς ἀποτέλεσμα τούτων ἐπιβράδυνσιν καὶ ἴσως πτώσιν τῆς παραγωγῆς μὲ ὅλα τὰ ἐπακόλουθα τῆς ἀνεργίας.

Ἡ πλευρὰ αὐτὴ τοῦ προβλήματος, ποὺ θ' ἀντικρούσῃ ἢ Κυβέρνησις κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν Κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, δὲν εἶναι ἢ ὀλιγώτερον σοβαρά. Ἐὰν τὴν θέτωμεν ὑπ' ὄψιν τῆς καὶ ὑπ' ὄψιν τῆς κοινῆς γνώμης, δὲν εἶναι διὰ νὰ ἐνισχύσωμεν τοὺς ὑπάρχοντας ἐνδεχομένως δισταγμοὺς σχετικῶς μὲ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ κοινωνικοῦ τούτου μέτρου, ἀλλὰ διὰ νὰ ληφθοῦν τὰ ἐπιβαλλόμενα μέτρα πρὸς πρόληψιν δυσαρέστων συνεπειῶν. Νομίζομεν δὲ ὅτι ἡ Κυβέρνησις κρατεῖ εἰς χεῖράς τῆς τὸ μέσον διὰ νὰ τὰς ἀποφύγῃ. Ὁ κίνδυνος συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ἡ παραγωγή θὰ ἐπιβαρυνθῇ μὲ ἓνα ἄμεσον φόρον: τὰς ὑπὲρ τῶν Κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων εἰσφορὰς, τὸν ὁποῖον θὰ ἐπιζητήσῃ νὰ ἐπιρρίψῃ ἐπὶ τῶν καταναλωτῶν ἐν εἶδη ἀπειραρίθμων ἐμμέσων τοιούτων. Ὁ κίνδυνος δὲν θ' ἀποφευχθῇ παρὰ ἐὰν εὐρυνθῇ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον ἢ συμμετοχὴ τοῦ Κράτους εἰς τὰ ἐκ τῶν Κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων βάρη.

*
* *

Οἱ φόβοι οὗτοι ἐπροκάλεσαν εἰς πολλοὺς τὴν σκέψιν ὅτι θὰ ἦτο ἴσως προτιμώτερον αἱ Κοινωνικαὶ ἀσφαλίσεις νὰ εἰσαχθοῦν μικρὸν καὶ κατ'ὀλίγον ὀργανουμένης κατ' ἀρχὰς ὡς μᾶλλον ἐπειγούσης τῆς ἀσφαλίσεως κατὰ τῆς ἀσθενείας. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι τοῦτο θὰ ἐπέτρεπεν εἰς τὴν ἐθνικὴν μας οἰκονομίαν νὰ προσαρμολογηθῇ προοδευτικῶς καὶ ἡρέμως πρὸς τὰς νέας συνθήκας κόστους παραγωγῆς, παρουσιάζει σημαντικὰ πλεονεκτήματα καὶ ἀπὸ ἀπόψεως καλυτέρας ὀργανώσεως τῶν ἀσφαλίσεων. Δὲν θὰ ἐδιστάζομεν συνεπῶς ν' ἀποδεχθῶμεν παρομοίαν λύσιν, ἐὰν ἡ Ἑλλάς δὲν ἦτο τόσον καθυστερημένη ἐν προκειμένῳ, ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἐὰν δὲν ἐφοβούμεθα ὅτι τοῦτο θὰ

συντελεῖ εἰς τὸ ν' ἀναβληθῆ διὰ τὰς Καλένδας ἢ ὀργάνωσις τῶν Κοινωνικῶν 'Ασφαλίσεων.

Δὲν πρέπει νὰ χάνωμεν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ὅτι ἡ ἐξέλιξις ἔπαιξε καὶ παίζει εἰς τὸν τόπον μας πολὺ μικρότερον ρόλον ἢ ἀλλαχοῦ. Δι' ὅ,τι κυρίως ἀφορᾷ τὰ κοινωνικὰ προβλήματα παρουσιάζομεν μίαν περίεργον ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀδράνειαν, τὴν ὁποίαν ἔξαφνα ἐπακολουθεῖ μία περίοδος ὀργασμοῦ καὶ νευρικότητος. Μᾶς λείπει τὸ «μ ἔ τ ρ ι ο ν». Προχωροῦμεν, ὅτε μὲν μὲ βῆμα σημειωτόν, ὅτε δὲ μὲ ἄλλατα, ὡς ἂν κάτι νὰ μᾶς ξυπνᾷ ἀπὸ τὸν βαθὺν ὕπνον μας καὶ νὰ μᾶς ὠθῆ ἀποτόμως εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ συγχρονισμοῦ. Δὲν ζῶμεν καὶ δὲν συνειδητοποιοῦμεν τὰ διάφορα προβλήματα. Δὲν σκεπτόμεθα ἐπ' αὐτῶν. Αἱ λύσεις των μᾶς ἔρχονται ἔτοιμα κ α λ ο ὑ π ι α ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν μέσα εἰς τὶς βαλίτζες τῶν ταξειδευόντων πολιτικῶν μας. Καὶ τότε ἀντιλαμβανόμεθα πόσον εἴμεθα καθυστερημένοι, διαλέγομεν ὅπως-ὅπως ἔνα ἀπὸ αὐτὰ καὶ σπεύδομεν νὰ τὸ ἐφαρμόσωμεν.

Τὸ ἴδιο περίπου συμβαίνει καὶ τῶρα μὲ τὰς κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις. Παρατηρήσατε πόσον ὀλίγον ἔχει κατὰ βάθος συγκινηθῆ ἡ Κοινὴ γνώμη. Ὁ τύπος τὰς ἔχει σχεδὸν ἀγνοήσει καὶ διαγράψει ἀπὸ τὰς καθημερινὰς του ἀπασχολήσεις. Καὶ ὅμως εὐρισκόμεθα εἰς τὰς παραμονὰς ἴσως τῆς ψηφίσεως ἑνὸς ἀπὸ τὰ σοβαρώτερα κοινωνικὰ μας νομοθετήματα. Καὶ τὸ νομοθέτημα τοῦτο θὰ ψηφισθῆ καὶ μίαν ὥραϊαν πρωίαν θὰ ἐφαρμοσθῆ πρὸς γενικὴν ἐκπληξιν.

'Αλλ' εἴτε τὸ θέλομεν, εἴτε ὄχι, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ἐπωφεληθῶμεν ἀπὸ τὸν συγχρονιστικὸν αὐτὸν ὀργασμὸν, πὺ παρουσιάζεται καὶ πάλιν εἰς τὸν τόπον μας. Ἐὰν τὸν ἀφίσωμεν νὰ παρέλθῃ, Κύριος οἶδε πότε θὰ μᾶς δοθῆ καὶ πάλιν ἡ εὐκαιρία. Τὸ μόνον πὺ μᾶς ἐπιβάλλεται εἶναι νὰ προλάβωμεν μὲ μίαν ἐπισταμένην μελέτην τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν τῆς χώρας δυσάρεστα ἀπρόοπτα, τὰ ὁποῖα πάντοτε ἐπιφυλάσσει ἡ σπουδή.

Γ. ΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑΙ ΑΣΦΑΛΙΣΕΙΣ ΚΑΙ Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΑΞΙΣ

Τὸ βασικὸν λάθος εἰς τὸ ὁποῖον περιπίπτει ἡ Κυβέρνησις εἶναι ἡ παραγνώρισις τοῦ γεωργικοῦ χαρακτῆρος τῆς χώρας μας καὶ ὁ ἀποκλεισμός ἀπὸ τῶν εὐεργετημάτων τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων τοῦ μεγαλυτέρου καὶ σημαντικωτέρου τμήματος τοῦ ἐργαζομένου πληθυσμοῦ μας: Τ ὼ ν γ ε ω ρ ῶ ν. Τὸ μέτρον τοῦτο δὲν εἶναι μόνον ἄδικον, ἀλλὰ καὶ πλήρες κινδύνων ἀπὸ κοινωνικῆς ἀπόψεως καὶ πολιτικῶς ἄστοχον.

Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928 ὁ ἐπαγγελματικὸς μας πληθυσμὸς ἀνέρχεται εἰς 2.370.000 περίπου πρόσωπα. Ἐξ αὐτῶν 1.294.000 ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ 167.000 εἰς τὴν κτηνοτροφίαν καὶ ἀλιείαν. Ἡ γεωργία συνεπῶς μὲ τὰ συναφῆ ἐπαγγέλματα ἀπασχολοῦν τὰ 60,3 ο]ο τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν ἐπαγγελματιῶν μας. Ὑπὲρ τοῦ πληθυσμοῦ τοῦτου, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν ἀναγκαστικὴν ἀπαλλοτριώσιν τῶν τσιφλικίων καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν προσφύγων ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ μικροϊδιοκτῆτας αὐτοκαλλιεργητὰς καὶ ἀγροτικούς ἐργάτας, οὐδεμίαν πρόνοιαν λαμβάνει τὸ «Προσχέ-

διον». Καὶ ὁμως ὁ ἀγροτικός μας πληθυσμὸς θὰ φέρῃ τὰ βάρη τῶν Κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων καὶ εἶναι ἐξ ἴσου ἄξιός προστασίας, ὅσον καὶ ὁ ἐργάτης ἢ ὑπάλληλος τῶν πόλεων.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι αἱ συνθήκαι τῆς ζωῆς τῶν δύο τούτων κατηγοριῶν δὲν εἶναι ἀπολύτως αἱ αὐταὶ καὶ ὁ γεωργὸς ὑπερέχει ἀπὸ τινων ἀπόψεων τοῦ ἐργάτου. Ὁ γεωργὸς ἀντικρούει τὰς ἀντιξόους περιοτάσεις τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐργασίας ὑπὸ εὐνοϊκωτέρας κάπως συνθήκας. Ἡ ἀστάθεια ὡς πρὸς τὸ βιοποριστικόν του ἐπάγγελμα εἶναι μεγαλυτέρα διὰ τὸν ἐργάτην καὶ τὸ πνεῦμα προνοίας διὰ τὴν αὐρίον δυσκολώτερον νὰ ἐκδηλωθῇ πρακτικῶς εἰς αὐτόν. Δὲν εἶναι δυνατὸς ὁ αἰσθητὸς περιορισμὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ συντηρήσεως τοῦ ἐργάτου. Ἀντιθέτως ὁ γεωργὸς ὑψώνει ἢ ὑποβιβάζει τὸ ἐπίπεδον τῆς ζωῆς του, ἀναλόγως τῶν οικονομικῶν μέσων, ποὺ διαθέτει. Αἱ στατιστικαὶ ἔρευναι ποὺ ἔγιναν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἀπέδειξαν ὅτι ὁ γεωργὸς κατὰ τὰ κακὰ χρόνια περιορίζει τὰς μὲν ἐπαγγελματικὰς τοῦ δαπάνας κατὰ τὸ ἥμισυ, κάποτε δὲ καὶ κατὰ τὰ δύο τρίτα (!), τὰς δὲ προσωπικὰς τοιαύτας κατὰ τὸ ἓν τέταρτον περίπου. Τοιοῦτοτρόπως ὁ γεωργὸς ἐφαρμόζει ἓνα εἶδος αὐτασφαλείας κατὰ τῶν ἀπροόπτων τοῦ βίου, ἢ ὁποῖα εἶναι σχεδὸν ἀδύνατος διὰ τὴν μεγάλην μάζαν τῶν ἐργατῶν.

Ἐὰν ὁμως, ἀφίνοντες τὰς γενικότητας, ἐξετάσωμεν τὸ ζήτημα κάπως λεπτομερέστερον καὶ ἐὰν ἰδίως ἐρευνήσωμεν τὰς συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας διατελεῖ εἰδικώτερον ὁ ἀγροικὸς κόσμος τῆς Ἑλλάδος, θὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἡ θέσις του δὲν διαφέρει ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ἀσφαλιζομένους κινδύνους ἀπὸ τὴν θέσιν τοῦ ἐργάτου ἢ ὑπαλλήλου τῶν πόλεων.

* * *

Τὰ ἐκ τῆς ἐργασίας ἀτυχήματα μὲ τὸ νὰ εἶναι κάπως ἀραιότερα εἰς τὴν γεωργίαν, δὲν εἶναι ὁμως ἄγνωστα, θὰ πολλαπλασιάζονται δὲ σὺν τῷ χρόνῳ περισσότερον, λόγῳ τῆς μεγαλυτέρας διαδόσεως τῶν γεωργικῶν μηχανῶν. Ἐν Ἑλλάδι ἐλλείπουν δυστυχῶς σχετικαὶ στατιστικά. Αἱ ξένα, ὁμως, εἶναι ἀρκετὰ εὐγλωττοί. Εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅπου ἰσχύει ἡ ἀσφάλις κατὰ τῶν ἀτυχημάτων ἐργασίας καὶ εἰς τὴν γεωργίαν, τὰ δηλωθέντα ἀτυχήματα ἐν τῇ γεωργίᾳ ἀνῆλθον ἐτησίως κατὰ τὴν περίοδον 1910—1919 εἰς 7,50 ἐπὶ χιλίων ἠσφαλισμένων προσώπων, ἔτυχον δὲ ἀποζημιώσεως 3,50 περίπου τοῖς χιλίοις. Πόσον σημαντικὸς εἶναι ὁ ἀριθμὸς οὗτος γίνεται ἀντιληπτὸν ὅταν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἀφ' ἑνὸς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἠσφαλισμένων γεωργῶν (16.015.000 κατὰ τὸ 1919) καὶ ἀφ' ἑτέρου ὅτι κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον αἱ καταβληθεῖσαι ἀποζημιώσεις δι' ἀτυχήματα ἐργασίας εἰς τὴν βιομηχανίαν μόλις ἀνῆλθον εἰς 7,25 τοῖς χιλίοις. Εἰς Γαλλίαν, τέλος, κατὰ τὴν περίοδον 1889—1917 τρεῖς μόνον ἀγροικοὶ συνεταιρισμοί, ἐπιφορτισμένοι μὲ τὴν διενέργειαν τῆς ἀσφαλίσεως, εἶχον ἀσφαλίσει 244.000 γεωργικὰς ἐπιχειρήσεις μὲ 674.000 ἠσφαλισμένους. Τὰ δηλωθέντα ἀτυχή-

ματα ἀνῆλθον εἰς 82.256. Ἐκ τούτων ἀπεξημιώθησαν 51.244, διὰ τὰ ὅποια κατεβλήθησαν 30.303.557.34 φράγκα χρυσά.

Τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ μηχανικὴ καλλιέργεια δὲν ἔχει ἐπεκταθῆ παρ' ἡμῖν ὅσον ἀλλαχοῦ, οὐδόλως πρέπει νὰ μᾶς ἐπηρεάσῃ. Ἀδιακρίτως τοῦ ὅτι τὰ ἀγροτικὰ ἀτυχήματα δὲν προκαλοῦνται μόνον ἐκ τῶν μεγάλων μηχανῶν, παρατηρεῖται καὶ παρ' ἡμῖν ἀπὸ τινων ἐτῶν τάσις εὐρύτερας χρησιμοποίησεώς των, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν δὲ αὐτὴν φαίνεται ὅτι τείνει τὰς προσπάθειάς του τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας. Ἡ μεγάλη κατάτμησις, ποὺ παρουσιάζει ἐν Ἑλλάδι ἡ ἰδιοκτησία, δὲν φαίνεται ἐμπόδιον ἀνυπέροβλητον ἐν προκειμένῳ. Ἡ μόνη διαφορὰ θὰ εἶναι ὅτι τὸν μέγαν γαιοκτήμονα ἢ fermier κάτοχον τῶν γεωργικῶν μηχανῶν, θ' ἀντικαταστήσουν εἰς μεγάλην κλίμακα οἱ γεωργικοὶ συνεταιρισμοί. Καὶ ἴσως τοῦτο εἶναι ἓνας ἐπὶ πλέον λόγος ὅπως ἡ ἀσφάλις κατὰ τῶν ἀτυχημάτων ἐργασίας ἐπεκταθῆ καὶ ἐπὶ τῶν γεωργῶν, διότι θ' ἀποτελέσῃ ἓνα στοιχεῖον παρωθήσεως τῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν διὰ νὰ ἐγκαταλείψουν τὰς ἀρχαίους καλλιεργητικὰς μεθόδους καὶ τὸ Ἡσιόδειον ἄρρωτρον, τὸ ὁποῖον κατέχει ἀκόμη τὴν τιμητικὴν θέσιν μεταξὺ τῶν χρησιμοποιουμένων γεωργικῶν ἐργαλείων.

Αἱ ξέναι νομοθεσίαι ἔχουν πρὸ πολλοῦ ὀργανώσῃ τὴν ἀσφάλισιν κατὰ τῶν ἀγροικῶν ἀτυχημάτων. Ἐν Γαλλίᾳ ἤδη ἀπὸ τοῦ 1899 ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐπαγγελματικοῦ κινδύνου ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ τῶν ἀτυχημάτων τῶν προκαλουμένων ἐκ τῆς χρήσεως ἀγροτικῶν μηχανῶν κινουμένων δι' ἀψύχων κινητήρων (Νόμος τῆς 30 Ἰουνίου 1899). Ὁ Νόμος οὗτος ἐπεξετάθη βραδύτερον ἐπὶ τῶν δασικῶν ἐπιχειρήσεων (1914) καὶ τῶν γεωργικῶν ἐν γένει ἐκμεταλλεύσεων (Νόμος τῆς 15 Δεβρίου 1922 καὶ 30 Ἀπριλίου 1926). Τέλος ὁ πρόσφατος Γαλλικὸς Νόμος περὶ Κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων τοῦ 1930, μολονότι ὀργανώνει ὑπὲρ τῶν γεωργῶν τὴν ἀσφάλισιν κατὰ τῆς ἀναπηρείας καὶ τοῦ γήρατος, διετήρησε ἐν τούτοις ἐν ἰσχύϊ τὴν περὶ «ἀγροτικῶν ἀτυχημάτων» προϋπάρχουσαν νομοθεσίαν. Ἡ ἀσφάλις κατὰ τῶν ἀτυχημάτων ἐν τῇ γεωργίᾳ ἔχει ὀργανωθῆ ἐπίσης εἰς τὴν Γερμανίαν (1886, τελειοποιηθεῖσα διὰ τῶν νόμων τοῦ 1919 καὶ 1921), Αὐστρίαν (1887), Βέλγιον (1903), Βουλγαρίαν (1918), Δανίαν (1898, εὐρυνθεῖσα τῷ 1908 καὶ 1920), Ἰσπανίαν (1900), Ἀγγλίαν (1900), Ἰταλίαν (1898—1904, ψηφισθέντος εἰδικοῦ νόμου τῷ 1917), Λουξεμβούργου (1909), Νορβηγίαν (1915), Πορτογαλίαν (1919), Ρουμανίαν (1912) καὶ Σουηδίαν (1901, γενικευθεῖσα τὸ 1916). Εἶναι ἄξιον προσθήκης ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν νομοθεσιῶν τούτων ἐπεκτείνουν τὴν ἀσφάλισιν, ὅχι μόνον ἐπὶ τῶν καθαρῶς ἀγροτικῶν ἐργασιῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν γεωργῶν μικρῶν ἰδιοκτητῶν, τῶν αὐτοκαλλιεργητῶν, τῶν ἐπιμόρτων καλλιεργητῶν καὶ τῶν μικρῶν fermiers (Γαλλία, Γερμανία, Δανία κ.λ.π.).

Εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶχε παρασκευασθῆ κατὰ τὸ 1914 σχέδιον νόμου περὶ ἀσφαλίσεως κατὰ τῶν ἀτυχημάτων ἐργασίας καὶ τῶν ἀγροικῶν ἐργασιῶν, τὸ ὁποῖον ὅμως ἔκτοτε ἐτάφη καὶ κοιμᾶται τὸν νήδυμον.

Ἰδιαιτέραν ὅμως σημασίαν διὰ τὴν ἀγροικὴν μας τάξιν ἔχει ἡ ἀσφάλις κατὰ τῆς ἀσθενείας. Ἀσφαλῶς ὁ γεωργὸς ὑπερέχει τοῦ ἐργάτου τῶν πόλεων ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῶν γενικῶν ὑγιεινῶν ὄρων ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἀσκεῖ τὸ ἐπάγγελμά του. Ἀλλ' οἱ κίνδυνοι, πού διατρέχει, δὲν εἶναι διὰ τοῦτο μικρότεροι, λόγῳ τῶν ἀθλίων ὑγιεινῶν συνθηκῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας διὰ μυρίους λόγους, εἴτε γενικοὺς κλιματολογικοὺς, εἴτε εἰδικοὺς τοπικοὺς τοιοῦτους, διατελεῖ ἡ ὑπαιθρος χώρα. Ἐὰν ἔλη καὶ αἱ προσωριναὶ μικροσυλλογαὶ ὑδάτων καλύπτουν ὀλόκληρον σχεδὸν τὴν ὑπαιθρον Ἑλλάδα, μεταδίδουσαι τὴν ἐλωνοσίαν εἰς τὸν ἀγροικὸν πληθυσμὸν καὶ προετοιμάζουσαι τὸν ὀργανισμόν του διὰ τὴν φθίσιν. Εἰς μόνην τὴν Μακεδονίαν τὰ ἔλη κατέχουσι 300 χιλιάδας ἑκταρίων, ἥτοι τὸ δέκατον (!) τῆς ὀλικῆς τῆς ἐκτάσεως καὶ ἡ ἐκ τῆς ἐλωνοσίας νοσηρότης τῶν κατοίκων τῆς, πρὸ τῆς ἐλεύσεως ἀκόμη τῶν προσφύγων, ὑπελογίζετο εἰς 26 ο]ο. Παραλλήλως βαίνουσιν ἡ φθίσις καὶ τὰ ἐκ τῆς μολύνσεως τοῦ πεπτικοῦ συστήματος νοσήματα.

Ἐνῶ δὲ ὁ γεωργὸς ζῆ ὑπὸ τοσοῦτον δυσμενεῖς ὄρους, ἔχει παρ' ὄλων ἐγκαταλειφθῆ εἰς τὴν τύχην του, μόλις δὲ κατὰ τὰ δύο ἢ τρία τελευταῖα χρόνια τὸ Κράτος ἤρχισε νὰ δεικνύη κάποιαν συστηματικώτεραν προσπάθειαν πρὸς ὀργάνωσιν τοῦ ἀνθελωνοσιακοῦ ἀγῶνος. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ὁ ἀγρότης ὑστερεῖ ἐν προκειμένῳ τοῦ ἐργάτου καὶ ἐν γένει τῶν κατοίκων τῶν πόλεων. Ὑπὲρ τοῦ βιομήχανου ἐργάτου, ὑπὲρ τοῦ ὑπαλλήλου τῶν ἀστικῶν κέντρων, ἡ Πολιτεία ἔχει θεσπίσει ὀλόκληρον προστατευτικὴν νομοθεσίαν, ἔχει ὀργανώσει ἱατρικὰς ἐπιθεωρήσεις, ἀσκεῖ κάποιαν, ἔσιω καὶ στοιχειώδη ἐπίβλεψιν. Ἐπὶ πλέον οἱ ἐργαζόμενοι εἰς τὰς πόλεις, λόγῳ τοῦ περιβάλλοντος εἰς τὸ ὀποῖον ζοῦν, εἶναι εὐκολώτερον ν' ἀποκτήσουν τὰς πρώτας γνώσεις τῆς ἀτομικῆς καὶ οἰκογενειακῆς τῶν ὑγιεινῆς, εἶναι εὐκολώτερον νὰ ζητήσουν καὶ νὰ λάβουν κάποιαν ἱατρικὴν περίθαλψιν.

Διὰ τὸν ἀγρότην τίποτε ἐξ ὄλων τούτων δὲν ὑπάρχει. Αἱ περὶ ὑγιεινῆς γνώσεις του εἶναι πρωτόγονοι. Διὰ νὰ λάβῃ τὰς πρώτας ἱατρικὰς περιθάλψεις καὶ νὰ προμηθευθῆ τὰ ἀπλούστερα φάρμακα πρέπει νὰ διανύσῃ πολλάκις χιλιόμετρα ὀλόκληρα, διὰ νὰ παραδοθῆ τελικῶς εἰς τὴν ἀμφίβολον ἱατρικὴν ἱκανότητα τοῦ ἀγροτικοῦ ἱατροῦ, πού συγκεντρώνει ὄλας τὰς εἰδικότητας! Δὲν εἶναι δὲ σπάνιον ὀλόκληροι ἀγροτικοὶ συνοικισμοὶ καὶ περιφέρειαι ἀκόμη μεγάλαι νὰ στεροῦνται τελείως ἱατροῦ, τὸν ὀποῖον οἱ χωρικοὶ ὑποχρεοῦνται ν' ἀναζητήσουν εἰς τὴν «πόλιν». Γνωρίζομεν δὲ ὄλοι τι σημαίνει τοῦτο εἰς παντοῖα ἔξοδα, ἡμεραργίας καὶ ἀμοιβὰς διὰ τὸν πενιχρὸν ἀγροτικὸν προῦπολογισμόν. Διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται καθόλου ὡς παραδοξολογία τὸ κοινῶς λεγόμενον, ὅτι ὁ χωρικός καλεῖ τὸν ἱατρόν, ὅταν πλέον εὐρίσκεται εἰς τὸ χεῖλος τοῦ τάφου.

Ὁ συντάκτης τοῦ «Προσχεδίου» χαράσσει πλοῖσιον πρόγραμμα κοινωνικοῦ ἀγῶνος κατὰ τῆς ἀσθενείας καὶ ὄλων τῶν συναφῶν κινδύνων, ἀπὸ τὸ ὀποῖον ἀποκλείει συστηματικῶς τὸν ἀγρότην. Καὶ ὅμως, ἐὰν θέλῃ ἡ προσπάθειά του αὐτὴ ν' ἀποφέρῃ ἀγαθὰ κοινωνικῶς ἀποτελέσματα, θὰ

ἔπρεπε ν' ἀρχίσῃ τὸν ἀγῶνα τοῦ ἀπὸ τοῦς ἀγροῦς ἢ τοῦλάχιστον νὰ μεριμνήσῃ παραλλήλως καὶ διὰ τὸν ἀγρότην. Εἰς τὸ «Προσχέδιον» γίνεται κατ' ἐπανάληψιν καὶ κατὰ κόρον ἴσως μνεῖα τῶν ἀλλαχοῦ θεσπισμένων περὶ κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων καὶ αἱ παραιομπαὶ εἰς τὴν Γερμανικὴν νομοθεσίαν ἀφθονοῦν. Εἶναι περίεργον ὅτι δὲν ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ συντάκτου τοῦ τὸ γεγονός ὅτι εἰς τὴν ἐν λόγῳ χώραν ἡ ἀσφάλις κατὰ τῆς ἀσθενείας ἰσχύει διὰ τοῦς γεωργοὺς ἀπὸ τ ε σ σ α ρ α κ ο ν τ α π ε ν τ α ε τ ῖ α ς. Τὸ 1883 ὠργανώθη τὸ πρῶτον διὰ τοῦς ἐργάτας τῆς βιομηχανίας. Τὸ 1885 ἐπεξετάθη εἰς τοῦς ἡμερομισθίους τοῦ ἐμπορίου καὶ τὸ 1886 εἰς τὴν γεωργίαν, συστηματικώτερον ὠργανωθείσα καὶ εὐρυνθεῖσα ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο κατὰ τὸ 1911 καὶ 1919. (Νόμοι τῆς 3ης Φεβρουαρίου καὶ 28 Ἰουνίου 1919).

Ἡμίσεος αἰῶνος καθυστέρησις ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶναι ἄρα γε ἀρκετή;

Προσθετέον, ὅτι τὴν γερμανικὴν νομοθεσίαν παρηκολούθησαν ἐν προκειμένῳ ὅλαι σχεδὸν αἱ Εὐρωπαϊκαὶ χῶραι ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν. Οὕτω ἡ ὑποχρεωτικὴ ἀσφάλις κατὰ τῆς ἀσθενείας καὶ διὰ τὴν γεωργίαν εἰσήχθη εἰς Μ. Βρετανίαν (1911), Ὀλλανδίαν (1913), Νορβηγίαν (1915), Πορτογαλίαν καὶ Τσεχοσλοβακίαν (1919) καὶ Πολωνίαν (1920). Τέλος τὰ Κράτη, τὰ ὅποια πρὸ τοῦ πολέμου δὲν εἶχον θεσπίσει τὴν ὑποχρεωτικὴν ἀσφάλισιν διὰ τοῦς ἀσχολουμένους εἰς τὰ γεωργικὰ ἐπαγγέλματα, εἴτε παρῆγον κρατικὰς ἐπιχορηγήσεις εἰς τὰ ἀσχοῦντα τὴν ἀσφάλισιν ἀσθενείας ἐπι γεωργῶν ἀλληλασφαλιστικὰ σωματεῖα (*sociétés de secours mutuels*), ὡς συνέβαιναν ἐν Γαλλίᾳ, Βελγίῳ, Δανίᾳ, Οὐγγαρίᾳ, Σουηδίᾳ καὶ Ἑλβετίᾳ, εἴτε εἶχον λάβει μέτρα νομοθετικῆς προστασίας τῶν γεωργῶν, ὡς ἡ Ἰταλία. Οὐδεμία, ὅμως, χώρα τοῦς εἶχεν ἐγκαταλείψει εἰς τὴν τύχην των, ὅπως ἡ Ἑλλάς.

Μετὰ τὸν πόλεμον καὶ τὰ τελευταῖα ταῦτα κράτη ἤρχισαν διαδοχικῶς ὀργανοῦντα τὴν ὑποχρεωτικὴν ἀσφάλισιν κατὰ τῆς ἀσθενείας. Σημειοῦμεν δύο τοιαύτας νομοθετικὰς μεταρρυθμίσεις, πού παρουσιάζουν, λόγῳ ταυτότητος συνθηκῶν, ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν Ἑλλάδα: Τὴν ἰταλικὴν καὶ γαλλικὴν. Ἡ μὲν Ἰταλία εἰσήγαγε πρὸ τετραετίας εἰδικὴν ὑποχρεωτικὴν ἀσφάλισιν κατὰ τῆς φθίσεως (*Charte du Travail*, 1927, ἄρθρ. 27, — Νομ. Δ)μα 27 Ὀκτωβρίου 1927 καὶ Νόμος 20 Μαΐου 1928), ἡ δὲ Γαλλία, ὅχι μόνον κατέστησεν ὑποχρεωτικὴν τὴν ἀσφάλισιν κατὰ τῆς ἀσθενείας διὰ τοῦς μισθωτοὺς τῶν γεωργικῶν ἐπαγγελμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐπεξέτεινε ταύτην ὡς προαιρετικὴν, μὲ τὰ αὐτὰ ὅμως πλεονεκτήματα, εἰς ὅλον τὸν ἀγροτικόν της πληθυσμόν, ἀδιακρίτως τοῦ ἀνὸ ἡσφαλισμένος εἶναι ἡμερομισθίος ἐργάτης, ἢ αὐτοτελῆς καλλιεργητής, ἰδιοκτῆτης αὐτοκαλλιεργητής ἢ *fermier*, ἀρκεῖ τὸ ἐτήσιον εἰσόδημά του νὰ μὴ ὑπερβαίνει τὸ ποσὸν τῶν 18—20 χιλιάδων φράγκων. (Νόμος τῆς 30 Ἀπριλίου 1930).

Τὸ τρίτον τέλος εἶδος ἀσφαλίσεως, τὸ προβλεπόμενον ὑπὸ τοῦ «Προσχεδίου», ἡ ἀσφάλις κατὰ τῆς ἀναπηρείας, τοῦ γήρατος καὶ τοῦ θανάτου, ἐθεωρήθη πάντοτε καὶ θεωρεῖται ἀκόμη παντοῦ ὡς τὸ ἀναγκαῖον συμπλήρωμα τῆς ἀσφαλίσεως κατὰ τῆς ἀσθενείας καὶ τῶν ἀτυχημάτων. Τὸ γεγονός συνεπῶς τοῦτο καὶ μόνον ἀποδεικνύει τὴν χρησιμότητα ποὺ παρουσιάζει αὕτη διὰ τὸν ἀγροτικὸν κόσμον. Ἡ θέσις τοῦ γεωργοῦ δὲν εἶναι ὀλιγώτερον ἐπισημῆς ἀπὸ τὴν θέσιν τοῦ ἡμερομισθίου τῶν πόλεων. Ἴσως μάλιστα ἀπὸ μιᾶς ἀπόψεως νὰ παρουσιάζεται περισσότερο ἀβεβαία, διότι ὁ γεωργὸς ὑφίσταται τὰς ἰδιοτροπίας τῆς φύσεως, κάθε δὲ νέα πρόοδος εἰς τὸν τεχνικὸν μας πολιτισμόν, ἐνῶ κατὰ κανόνα ἐπιδρᾷ εὐνοϊκῶς ἐπὶ τοῦ βιομηχανικοῦ ἐργάτου, τείνει νὰ καταστήσῃ δυσκολωτέραν τὴν θέσιν τοῦ ἀγρότου. Καὶ τοῦτο, διότι τὸν ἀποσπᾷ ἀσυναίσθητως ἀπὸ τὸ στενὸν καὶ πλέον ἀσφαλὲς δι' αὐτὸν πλαίσιον τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας καὶ τὸν ρίπτει συνεχῶς καὶ περισσότερο εἰς τὴν δίνην τοῦ διεθνοῦς συναγωνισμοῦ. Ἡ ἱστορία τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἀγρότου κατὰ τὴν τελευταίαν πεντηκονταετίαν καὶ ἡ χρονία κρίσις ποὺ μαστίζει ἀπὸ τινῶν ἐτῶν τοὺς γεωργικοὺς πληθυσμοὺς τῆς Κεντρο-Ἀνατολικῆς Εὐρώπης εἶναι ἀρκούσα ἀπόδειξις.

Τίποτε συνεπῶς δὲν δικαιολογεῖ τὴν καθιέρωσιν καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου μιᾶς διακρίσεως εἰς βῆρος τοῦ ἀγρότου. Εἰς τὴν ζωὴν τοῦ γεωργοῦ παρουσιάζονται ἐξ ἴσου περιπτώσεις, ὅπως καὶ εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἐργάτου γενικῶς, ποὺ ἀποτελοῦν ἀφορμὰς ἀθλιότητος, σοβαρωτέρας καὶ ἐκείνης, τὴν ὁποίαν, ὅπως ὀρθῶς παρατηρεῖ τὸ «Προσχέδιον», προκαλοῦν αἱ ἀσθένειαι καὶ τὰ ἀτυχήματα ἐργασίας. Οὐδεὶς ἤμπορεῖ νὰ ὑποστηρίξῃ σοβαρῶς ὅτι τὰ ἐκ τῆς ἐργασίας καὶ μὴ ἐξ ἀφορμῆς αὐτῆς προκαλούμενα ἀτυχήματα, ὅτι αἱ μακροχρόνιαι ἀσθένειαι καὶ τέλος ἡ γενικὴ ἐξασθένησις τῶν φυσικῶν καὶ διανοητικῶν δυνάμεων, οἱ κίνδυνοι δηλαδὴ τοὺς ὁποίους ἔχει ὡς ἀντικείμενον ἡ προκειμένη ἀσφάλις, εἶναι κάτι τὸ ἰδιάζον εἰς τοὺς βιομηχάνους ἐργάτας ἢ τοὺς ἡμερομισθίους τῶν πόλεων.

Τὸ ἀληθὲς καὶ ἀναμφισβήτητον εἶναι ὅτι οἱ κίνδυνοι οὗτοι ἀποτελοῦν τοὺς κατ' ἐξοχὴν ἀ ν θ ρ ω π ί ν ο υ ς κ ι ν δ ύ ν ο υ ς καὶ ἀπὸ τὴν καταπολέμησιν ἀκριβῶς αὐτῶν θὰ κριθῇ τὸ αἶσθημα τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης καὶ ὁ βαθμὸς τοῦ πολιτισμοῦ ἐνὸς Κράτους καὶ ἐνὸς Λαοῦ. Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία ἐτοιμάζεται ν' ἀποκλείσῃ ἀπὸ τὰ εὐεργετήματα τῆς ἀσφαλίσεως κατὰ τῆς ἀναπηρείας καὶ τοῦ γήρατος τὸ μεγαλύτερον τμήμα τοῦ παραγωγικοῦ τῆς πληθυσμοῦ, ἀρχίζει ἀκριβῶς νὰ διαφαίνεται εἰς τὸν ὀρίζοντα ἡ τάσις, ὅπως ὀργανωθῇ ἡ ἄμυνα ἐναντίον τῶν τοιούτων κινδύνων ὑπὲρ τῆς ὀλότητος τοῦ πληθυσμοῦ, ἄνευ διακρίσεως κοινωνικῆς τάξεως καὶ φύλου.

Ἡ Σουηδία μᾶς δεικνύει τὸν δρόμον ποὺ φέρει πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν. Τὸ 1910 εἰσήγαγε τὸ πρῶτον τὴν ὑποχρεωτικὴν ἀσφάλισιν κατὰ τοῦ γήρατος καὶ τῆς ἀναπηρείας διὰ τοὺς ἐργαζομένους ἐν γένει, μετὰ διετίαν δὲ διὰ τοῦ νόμου τῆς 30ῆς Ἰουνίου 1913 τὴν κατέστησεν ὑπο-

χρεωτικῆν, ὄχι μόνον διὰ τοὺς ἡμερομισθίους, ἀλλὰ δι' ὅλους τοὺς Σουηδοὺς καὶ τῶν δύο φύλων ἡλικίας 16 — 60 ἐτῶν. Ἡ Ἑλβετία εἶναι εἰς τὰ πρόθυρα ν' ἀκολουθήσῃ τὸ παράδειγμα τοῦτο. Τὰ Ὀμοσπονδιακὰ Νομοθετικὰ Σώματα ἔχουν τὴν στιγμὴν αὐτὴν ὑπὸ μελέτην νομοσχέδιον ἀνάλογον πρὸς τὸν Σουηδικὸν νόμον, ἀποβλέπον εἰς τὸ ν' ἀσφάλισιν ὑποχρεωτικῶς ὅλα τὰ πρόσωπα καὶ τῶν δύο φύλων, τὰ ὅποια ἄγουν ἡλικίαν 16 ἕως 65 ἐτῶν καὶ κατοικοῦν ἐν Ἑλβετία.

Δὲν ἔχομεν βέβαια τὴν ἀξίωσιν ν' ἀκολουθήσῃ καὶ ἡ Ἑλλάς τὸ ριζοσπαστικὸν παράδειγμα τῶν χωρῶν τούτων. Νομίζομεν ὅμως ὅτι δύναται καὶ ὀφείλει νὰ μιμηθῇ τὰ Κράτη, πού ἀπὸ πολλοῦ ἤδη εἰσῆλθον εἰς τὴν ὁδὸν τῆς κοινωνικῆς προστασίας τῆς ἀγροτικῆς τῶν τάξεως. Δέον δὲ νὰ σημειωθῇ καὶ τοῦτο: Ἡ ἀσφάλισιν κατὰ τῆς ἀναπηρείας καὶ τοῦ γήρατος, εἶναι ἡ μόνη ἐν τῇ ὁποίᾳ ὅλαι αἱ νομοθεσίαι, ἐκτὸς σπανιωτάτων ἐξαιρέσεων, δὲν κάμνουν ἀπολύτως καμμίαν διάκρισιν μεταξὺ βιομηχανικοῦ καὶ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ.

Εἰς τὴν Γερμανίαν ἡ ἀσφάλισιν κατὰ τῆς ἀναπηρείας καὶ τοῦ γήρατος ἐν τῇ γεωργίᾳ καὶ βιομηχανίᾳ ὁργανοῦται συγχρόνως ἀπὸ τοῦ 1889, ἐπεκτείνεται δὲ συνεχῶς ὡς πρὸς τοὺς γεωργοὺς διὰ πλήθους μεταγενεστέρων νόμων (εἰδικῶς διὰ τοῦ Ν. τῆς 23 Ἰουλίου 1921 καὶ τοῦ σημαντικωτάτου τοιούτου τῆς 8 Ἀπριλίου 1927). Κατὰ τὸ γερμανικὸν σύστημα θεωροῦνται ὑποχρεωτικῶς ἠσφαλισμένοι ὅλοι οἱ ἡμερομισθιοὶ ἀπὸ ἡλικίας 16 ἐτῶν, εἰς οἷονδήποτε ποσὸν καὶ ἂν ἀνέρχονται τὰ ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν κέρδη.

Ἐκτοτε ὅλα τὰ Εὐρωπαϊκὰ Κράτη ἀρχίζουν τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο νὰ εἰσάγουν τὴν ἀσφάλισιν κατὰ τοῦ γήρατος καὶ τῆς ἀναπηρείας, ἐπεκτείνοντα αὐτὴν εἰς τοὺς γεωργοὺς. Οὕτω τὴν συναντῶμεν εἰς τὴν Δανίαν (1891—1908 μόνον διὰ τὸ γῆρας, ἀπὸ τοῦ 1921 καὶ κατὰ τῆς ἀναπηρείας), τὴν Οὐγγαρίαν (1902 δι' ὄρισμένης κατηγορίας καὶ ἀπὸ τοῦ 1928 γενικῶς εἰς ὅλους τοὺς γεωργοὺς), τὴν Ἀγγλίαν (1908 διὰ τὸ γῆρας—1911 διὰ τὴν ἀναπηρείαν), τὸ Λουξεμβούργον (1911), τὴν Ὀλλανδίαν (1913), τὴν Ἰσπανίαν (1919), τὴν Πορτογαλίαν (1919), τὸ Βέλγιον καὶ Τσεχοσλοβακίαν (1920), τὴν Αὐστρίαν (1927). Ἡ Γαλλία τέλος ἀπὸ τοῦ 1910 εἶχεν ἐφαρμόσῃ ὑποχρεωτικὴν ἀσφάλισιν κατὰ τοῦ γήρατος (Νόμος τῆς 5 Ἀπριλίου 1910 καὶ τῆς 27ης Φεβρουαρίου 1912), ὄχι μόνον δὲ οὐδεμίαν διάκρισιν ἔκαμνε μεταξὺ βιομηχάνων καὶ ἀγροτικῶν ἐργατῶν, ἀλλὰ καὶ ἐξωμοίωνε πρὸς τοὺς τελευταίους, τοὺς κυρίους μικρῶν γεωργικῶν ἐκμεταλλεύσεων καὶ τοὺς ἐπιμόρτους καλλιεργητάς. Συμπλήρωμα καὶ ἐπιστέγασμα τῆς νομοθεσίας ταύτης ἀποτελεῖ ὁ πρόσφατος γαλλικὸς νόμος τοῦ 1930, ὁ ὁποῖος εἰσάγει τὴν ἀσφάλισιν κατὰ τῆς ἀναπηρείας καὶ εἰς τὴν γεωργίαν, ἐπεκτείνει δὲ ἀμφοτέρως (γήρατος καὶ ἀναπηρείας) ἐφ' ὅλων τῶν γεωργῶν, ἰδιοκτητῶν καὶ ἡμερομισθίων. Τὸ παράδειγμα τῆς Γαλλίας πρόκειται ν' ἀκολουθήσουν τὸ Βέλγιον καὶ ἡ Ρουμανία, διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως τῆς νομοθεσίας τῶν ἐπὶ

τῆ βάσει τοῦ προαναφερθέντος νόμου περὶ κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων. Θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον ἂν ἦ Ἑλλάς ἔσπευδε νὰ τὰς μιμηθῆ.

Ὅπως παρατηρήθη καὶ κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν σχετικῶν ζητημάτων ἐπ' εὐκαιρία τῆς Τρίτης Διεθνoῦς Διασκέψεως Ἑργασίας (Rapport technique sur les questions agricoles, σ. 584, ἔκδ. Διεθνoῦς Γραφ. Ἑργασίας, Γενεύη, 1921) «αἱ δυσμενέστεραι συνθῆκαι εἰς τὰς ὁποίας εὐρέθησαν ἀρχικῶς οἱ ἐργάται τῆς γῆς ὡς πρὸς τοὺς βιομηχάνους συναδέλφους των ἐν σχέσει μὲ τὰς κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις, ὀφείλονται εἰς λόγους ἀνεξαρτήτους πρὸς τὴν ἀσφάλισιν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν καὶ ὄχι εἰς τεχνικὰς ἢ οἰκονομικὰς δυσκολίας πρὸς ὀργάνωσίν της καὶ ἐν τῇ γεωργίᾳ». Τίποτε συνεπῶς δὲν δικαιολογεῖ, ἰδίως εἰς χώρας γεωργικῆς, τὴν ἐπὶ πλέον παράτασιν μιᾶς ἀδίκου καὶ ἀδικαιολογήτου διακρίσεως μεταξὺ τῶν μισθωτῶν τῶν πόλεων καὶ τῶν ἐργατῶν τῶν ἀγρῶν.

Δ'. ΑΣΤΥΦΙΛΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑΙ ΑΣΦΑΛΙΣΕΙΣ

Εἰς τὸν τελευταῖον λόγον του πρὸς τοὺς Δημάρχους εἰς τὸ «Ἀκροπόλ», ὁ κ. Βενιζέλος, ὁμιλήσας παρεμπιπτόντως καὶ περὶ τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, εἶπεν ὅτι, «οὐδέποτε αὐτοῦ κυβερνῶντος θὰ ὀργανωθῆ ἢ ἀσφάλισις κατὰ τῆς ἀνεργίας, διότι τοιοῦτον μέτρον θὰ συνετέλη εἰς τὸ νὰ ἐρημωθοῦν οἱ ἀγροί». Ἄλλ' εἶναι ἄρα γε βέβαιος ὁ κ. Πρωθυπουργὸς ὅτι, ὅπως πρόκειται νὰ ὀργανωθοῦν αἱ Κοινωνικαὶ Ἀσφαλίσεις διὰ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς γεωργικῆς τάξεως, δὲν διακινδυνεύομεν νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα; Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι διὰ τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν «Προσχεδίου» δίδεται ἓνα βραβεῖον, μία prime ὑπὲρ τῆς ἀστυφιλίας.

Ὅ,τι προσελκύει τοὺς ἀγρότας εἰς τὴν πόλιν καὶ τὰ μεγάλα βιομηχανικὰ κέντρα, δὲν εἶναι ἢ διάθεσις πρὸς παρασιτισμόν, ὅπως τείνουν ν' ἀφήσουν τὴν ἐντύπωσιν οἱ ἀνωτέρω λόγοι. Εἶναι ἢ ἐπιθυμία νὰ καλυτερεύσουν τὴν θέσιν των καὶ τὴν ζωὴν των, νὰ συμμετάσχουν εὐρύτερον εἰς τὰ ἀγαθὰ τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ. Ἡ οἰκονομικὴ ἀνάγκη κατ' ἀρχάς, ἢ ἀνάγκη πρὸς ἐξεύρεσιν ἀκριβῶς ἔργασίας, τὴν ὁποίαν δὲν τοὺς παρέχει ἢ γεωργία, λόγῳ τῆς στενότητος τῆς γῆς καὶ τῶν δυσμενῶν οἰκονομικῶν ὄρων ὑφ' οὓς διατελεῖ, εἶναι ἢ ἀφετηρία τῆς κινήσεως τῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν πρὸς τὰ ἀστικά κέντρα ἢ τὴν μετανάστευσιν. Καὶ τὴν κίνησιν αὐτὴν ἐπαυξάνουν λόγοι ψυχολογικοί.

Ἡ συνεχῶς αὐξάνουσα εὐμάρεια τῶν πόλεων, πού καθιστᾷ εὐκολωτέραν καὶ προχειρωτέραν εἰς τοὺς κατοίκους των τὴν ἀπόλαυσιν τῶν δώρων τοῦ πολιτισμοῦ, ἀποτελεῖ εἰς τὰ μάτια τῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν σπουδαῖον μειονέκτημα τῆς κοινωνικῆς των θέσεως καὶ τοὺς γεννᾷ συνεχῶς τὴν τάσιν ν' ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν ὑπαιθρον. Ὁ βιομήχανος ἐργάτης καὶ ὁ ὑπάλληλος, οἱ ὁποῖοι χάρις εἰς τὴν κοινωνικὴν πολιτικὴν, πού ἀπὸ ἐτῶν

ἀσκειῖται ὑπὲρ αὐτῶν, μετέχουν ὅλον ἐν καὶ περισσότερον εἰς τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς, ἐμφανίζονται εἰς τὸν ἀγρότην ὡς «ὄ ν τ α» προνομιούχα καὶ ἀξιοζήλευτα. Ὁ χωρικός συγκρίνει ἀθελήτως τὸν τρόπον, πού ζοῦν, μὲ τὴν ἐστερημένην κάθε ἀπολαύσεως ζωὴν τοῦ πτωχικοῦ χωριοῦ του καί, κατὰ συνέπειαν, εὐλόγως τοῦ γεννᾶται ἡ ἐπιθυμία νὰ μεταβάλλῃ κοινωνικὴν τάξιν, ν' ἀναζητήσῃ καλύτερον μέλλον εἰς τὰς πολυαριθμούς πόλεις καὶ τὰ μεγάλα κέντρα.

Ἐναντίον τοῦ ρεύματος τούτου ἓνα μέσον μόνον ὑπάρχει: Ὁ ἐξωραϊσμός τοῦ ἠθικοῦ βίου τῶν ἀγροτῶν καὶ ἡ ἀποφυγὴ κάθε μέτρου, τὸ ὁποῖον θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ σκανδαλίσῃ ζωηρότερον τὸν ἀγρότην διὰ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν ἀγρόν του χάριν τῆς πόλεως. Καὶ γνωρίζομεν ὅλοι τὰς προσπαθείας, πού μεταπολεμικῶς ἰδίως κατέβαλον πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν ὅλα τὰ Κράτη. Ἡ τοιαύτη μέριμνα ἔφθασεν εἰς τὸ σημεῖον, ὥστε κατὰ τὸ πρὸ ἡμερῶν συνελθόν συνέδριον διὰ τὴν «Ἐ π ά ν ο δ ο ν εἰς τὴν Γ ῆ ν» ἐξεφράσθη ἡ εὐχὴ νὰ ὀργανωθοῦν «Κι ν ο ὑ μ ε ν α ι Β ι β λ ι ο θ ῆ κ α ι», αἱ ὁποῖαι νὰ περιέρχωνται τὰς κωμοπόλεις καὶ τὰ χωρία διὰ νὰ δανείζουσι δωρεὰν εἰς τοὺς γεωργούς ψυχαγωγικὰ βιβλία, τερπνὰ μυθιστορήματα κλπ. «τὰ ὁποῖα νὰ βοηθοῦν τοὺς χωρικοὺς διὰ νὰ περνοῦν εὐχάριστα τὰς μακρὰς χειμερινὰς νύκτας»!..

Τὸ «Προσχέδιον περὶ Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων» ἔρχεται κατ' ἀντίθεσιν νὰ δημιουργήσῃ ἓνα ἐπὶ πλέον πειρασμὸν διὰ νὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν ἔξοδον τοῦ ἀγρότου πρὸς τὰς πόλεις. Διότι ποῖος μεγαλύτερος πειρασμός δύναται νὰ ὑπάρξῃ διὰ τὸν γεωργόν, ἀπὸ τὸ νὰ γνωρίζῃ ὅτι ὁ ἐργάτης καὶ ὁ ὑπάλληλος τῶν πόλεων, χάρις εἰς τὰς κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις, ἔχουν ἐξασφαλίσει τὴν ζωὴν των ἐναντίον τῶν κυριωτέρων κινδύνων, μὲ τοὺς ὁποῖους τοὺς ἀπειλεῖ ἡ βιοπάλη, καὶ ὅτι εἰς τὰ γηρατεῖα των θὰ τοὺς περιμένῃ ἡ «σ ὄ ν τ α ξ ι ς», καθ' ἣν στιγμὴν αὐτὸς εἶναι ἐκτεθειμένος εἰς τὰς ἰδιοτροπίας τῆς φύσεως καὶ τὰ ἀπρόοπτα τοῦ ἐξωτερικοῦ συναγωνισμοῦ, πού καθ' ἑκάστην καθιστοῦν καὶ περισσότερον ἐπισφαλῆ τὴν οἰκονομικὴν του ζωὴν!..

. . . «Ὅταν προσπαθῶμεν, ἔγραφε σχετικῶς ὁ Henry de Jouvenel, » νὰ μεταπείσωμεν τοὺς ἐκλογεῖς μας καὶ νὰ τοὺς ἀποτρέψωμεν ἀπὸ τοῦ νὰ » ἐπιδιώκουν δημοσίας θέσεις, πόσοι δὲν ἀπαντοῦν εἰς τὰ ἐπιχειρήματά » μας: «Ναί, ἔχετε δίκην. Ἀλλὰ εἰς τὸ Δημόσιον ὑπάρχει ἡ σ ὄ ν τ α ξ ι ς!».

Ἀλλ' οὔτε ὁ συντάκτης τοῦ «Προσχεδίου», οὔτε ἡ Κυβέρνησις φαίνεται νὰ ἐμελέτησαν τὴν οὐσιωδεστάτην αὐτὴν πλευρὰν τῶν Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων. Παράλειψις τόσον περισσότερον αἰσθητὴ, ὅσον ἀντίκειται καὶ πρὸς τὴν φιλαγροικὴν πολιτικὴν, τὴν ὁποῖαν ἐπιδιώκει ν' ἀσκήσῃ ἡ Κυβέρνησις, καὶ πρὸς τὰς προσπαθείας της, ὅπως ἐξεύρη ἱκανοποιητικὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τοῦ ὑπερπληθυσμοῦ.

Ἡ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος τούτου θὰ μᾶς ἀπεμάκρυνε πολὺ τοῦ θέματος μας. Ἐπειδὴ ὅμως ἀπὸ τινος τὸ πρόβλημα τοῦ ὑπερπληθυσμοῦ φαίνεται ν' ἀπασχολῆ τὴν κοινὴν γνώμην, ἔδοσε δὲ καὶ ἀφορμὴν εἰς ὠρισμέ-

νας κρατικὰς ἐνεργείας διὰ τῆς ὑπογραφῆς τῆς μεταναστευτικῆς συμβάσεως μετὰ τῆς Ἀβησσυνίας, ἅς μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ διατυπώσωμεν μερικὰς παρατηρήσεις.

Παρ' ὅλας τὰς ἐλπίδας πού τρέφουν πολλοὶ διὰ τὴν διοχέτευσιν μέρους τοῦ πλεονάσματος τοῦ πληθυσμοῦ μας πρὸς τὴν ἐν λόγῳ χώραν, ἡ μεταναστευτικὴ αὐτὴ πολιτικὴ εἶναι κατὰ βάθος ἀμελέτητος καὶ ἐκ τῶν προτέρων καταδικασμένη εἰς ἀποτυχίαν. Ὅ,τι μεταναστεύει πρὸς χώρας κατωτέρου πολιτισμοῦ καὶ οἰκονομικῶς καθυστερημένας, δὲν εἶναι οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ τὰ κ ε φ ἄ λ α ι α. Μεγάλα μειναστευτικὰ ρεύματα δὲν ἐκδηλώνονται παρὰ μεταξὺ χωρῶν πού παρουσιάζουν ἀναλόγους συνθήκας τεχνικοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ εὐρωπαῖος ἐργάτης καὶ γεωργὸς δὲν ἐγκαταλείπουν εὐκόλως τὴν πατρίδα των διὰ νὰ μεταναστεύσουν εἰς χώρας κατωτέρου οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἐπιπέδου, διὰ νὰ συναγωνισθοῦν ἐκεῖ ὑπὸ δυσμενεῖς δι' αὐτοὺς οἰκονομικὰς, κλιματολογικὰς καὶ ὑγιεινὰς συνθήκας τὸν ἰθαγενῆ πληθυσμόν, ὁ ὅποιος, καὶ διότι εἶναι ἐγκλιματισμένος, καὶ διότι εἶναι φύσει λυτοδίετος καὶ ἐλαχίστας ἀνάγκας ἔχει νὰ θεραπεύσῃ, παρέχει τὴν ἐργασίαν του εἰς τιμὰς ἐξευτελιστικὰς καὶ ἀπροσίτους διὰ τὸν λευκὸν ἐργάτην. Ἡ ἀποικιακὴ ἱστορία τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν μαρτυρεῖ τοῦτο ἀπολύτως. Οὔτε ἡ Γερμανία πρὸ τοῦ πολέμου, οὔτε ἡ Ἰταλία μετ' αὐτὸν κατώρθωσαν νὰ κατευθύνουν τὸν πλεονάζοντα πληθυσμόν των εἰς τὰς ἀφρικανικὰς τῶν ἀποικίας, ἀλλὰ τὸν ἔβλεπαν νὰ φεύγῃ εἰς Ἀμερικὴν καὶ νὰ χάνεται ὀριστικῶς δι' αὐτάς.

Δὲν νομίζομεν βεβαίως ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις πρόπει νὰ σταυρώσῃ τὰ χέρια, ἴσως μάλιστα θὰ ἦτο καλὸν νὰ στρέψῃ τὴν προσοχὴν των πρὸς τὴν Γαλλίαν, ἡ ὁποία εἰσάγει κατ' ἔτος πλέον τοῦ ἡμίσεος ἑκατομμυρίου ἀγροτικῶν καὶ βιομηχανῶν ἐργατῶν. Ἡ Τσεχοσλοβακία καὶ ἡ Πολωνία ἠκολούθησαν ἤδη τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν, ἡ ὁποία καὶ εἰς ἡμᾶς δὲν εἶναι ἄγνωστος, διότι σημαντικαὶ ἀποστολαὶ ἐργατῶν εἰς Γαλλίαν ἐγένοντο καὶ ἀπὸ ἡμᾶς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ παγκοσμίου πολέμου. Τὸ πρῶτον ὅμως καθῆκον μας εἶναι νὰ συγκρατήσωμεν εἰς τοὺς ἀγροὺς τὸν ὑφιστάμενον ἤδη ἀγροικὸν πληθυσμόν καὶ νὰ μὴ τὸν ὠθήσωμεν πρὸς τὰς πόλεις, ὅποτε τὸ πρόβλημα θὰ καταστῆ ἔτι ὀξύτερον. Κατὰ δεύτερον λόγον θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ μία πλέον ἐντεταμένη προσπάθεια, πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν βασίμων κλάδων τῆς βιομηχανίας μας, ὥστε νὰ κατορθώσῃ ν' ἀπορροφήσῃ τὰ πλεονάσματα τοῦ πληθυσμοῦ. Πρὸς τοῦτο ὅμως, τὸ Κράτος θὰ ὄφειλε ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ μίαν συστηματικὴν ἐκκαθάρισιν τῶν διαφόρων θνησιγεννῶν ψευδο-βιομηχανιῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν κατορθώνουν νὰ παρατείνουν τὸν βίον των παρὰ χάρις εἰς τὴν ὑπερβολικὴν καὶ ἀδικαιολόγητον δασμολογικὴν προστασίαν πού τοὺς παρέχεται εἰς βάρος τοῦ ἕλληνοσ καταναλωτοῦ καὶ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

Ἐκεῖνο, πού ἰδιαίτερος δέον νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν, εἶναι αἱ ἐξαιρετικῶς δύσκολοι καὶ δυσάρεστοι συνθήκαι ὑπὸ τὰς ὁποίας διατελεῖ ὁ γεωργικὸς μας πληθυσμός, καὶ λόγῳ τῆς μεγάλης στενότητος γῆς, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐκ τῆς διὰ

μυρίους λόγους ἐκτάκτως περιορισμένης ἀποδοτικότητος αὐτῆς, συνεπεία τῆς ὁποίας καθίσταται δύσκολος ἡ διατροφή καὶ τῆς σημερινῆς ἀκόμη γενεᾶς γεωργῶν. Ἡ ἔξοδος συνεπῶς πρὸς τὰς πόλεις τῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν τείνει φυσιολογικῶς νὰ ἐπιταθῇ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου καὶ μόνον μὲ μίαν συστηματικὴν καὶ ἔντονον προσπάθειαν ἐκ μέρους τοῦ Κράτους θὰ γίνῃ δυνατὸν ν' ἀναχαιτισθῇ. Αἱ Κοινωνικαὶ ἀσφαλίσεις εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ ἀποτελεσματικώτερα μέσα, πού πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον δύναται νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ Κράτος.

Ὁ Henry de Jouvenel, τοῦ ὁποίου τὴν ἔγκυρον γνώμην ἐπικαλέσθημεν ἤδη, διετύπωσεν ἐπιγραμματικῶς τὴν ἀλήθειαν αὐτήν. «Δὲν θὰ κατ'ορθώσωμεν ποτέ, ἔγραφε, νὰ καταπολεμήσωμεν ἀποτελεσματικῶς τὴν ἐρήμωσιν τῶν ἀγρῶν, παρὰ μόνον ἐάν, διὰ τῶν Κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, θέσωμεν ἐν ἀσφαλείᾳ τὰ γηρατεῖα τῶν γεωργῶν». Δὲν πρόκειται δὲ περὶ γνώμης ἀτομικῆς, ἀλλὰ περὶ πεποιθήσεως γενικῆς, πού ἔχει καταστῆ δόγμα πολιτικόν, τοῦ ὁποίου τὴν πραγματοποίησιν ἀκολουθεῖ σήμερον ὀλόκληρος ὁ πολιτικὸς κόσμος τῆς Γαλλίας, ἀνεξαρτήτως κομμάτων. Εἶναι ἴσως τὸ μόνον σημεῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου συμπίπτουν ὅλα τὰ πολιτικὰ προγράμματα.

Ἀπαύγασμα τῶν τοιούτων ἀντιλήψεων εἶναι ὁ περὶ Κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων γαλλικὸς νόμος τοῦ 1930, ὅστις ἀποτελεῖ ὡς πρὸς τὸ εἰδικὸν τοῦτο ζήτημα πρῶτον ἄξιον μιμήσεως. Ὅχι μόνον διότι ἔδωσε τὴν ἀρμόζουσαν λύσιν εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐπεκτάσεως τῶν ἀσφαλίσεων καὶ εἰς τὴν γεωργίαν, ἀλλὰ καὶ διότι ἔλαβεν ὑπ' ὄψει του τὸν ἰδιαίτερον χαρακτῆρα τοῦ κλάδου τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας καὶ προσεπάθησε νὰ ἐξεύρη λύσεις προσαρμοζομένας πρὸς τὸ πνεῦμα, τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς συνθήκας ζωῆς τοῦ γεωργοῦ. Ἐκκινεῖ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὅτι τὰ ἐκ τῶν Κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων πλεονεκτήματα πρέπει νὰ εἶναι τὰ αὐτὰ εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς, διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν ὀργάνωσιν ἑνὸς ὀλοκλήρου ἰδιαιτέρου διὰ ἀγροτικὰς ἀσφαλίσεις ὀργανισμοῦ, προωρισμένου νὰ φέρῃ μέχρι τῆς πτωχικῆς καλύβης τοῦ χωρικοῦ τὰ ἀγαθὰ τοῦ νέου κοινωνικοῦ νομοθετήματος. Ἰσότης συνεπῶς δικαιωμάτων καὶ ἐνότης σκοπῶν. Διαφοροποιήσις ὅμως τῶν μέσων διὰ τῶν ὁποίων θὰ φθάσῃ εἰς τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα.

Βάσις τοῦ γαλλικοῦ νόμου εἶναι ἡ ἀρχή, ὅτι ὅλοι οἱ ὀπωσδῆποτε ἀποζῶντες ἐκ τῆς γεωργίας, ἐφ' ὅσον τὸ ἐτήσιον εἰσόδημά των δὲν ὑπερβαίνει κατὰ μέσον ὄρον 20.000 φράγκα (60,000 δραχμάς) εἶναι ἄξιοι κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως. Διὰ τοὺς οἰκονομικῶς ἀσθενεστέρους, καὶ ὡς τοιοῦτοι ἐθεωρήθησαν ὅλοι οἱ ἡμερομίσθιοι τῆς γεωργίας (ἀγροτικοὶ δηλ. ἐργάται, ἀγροτικοὶ ὑπηρέται ἀσχολούμενοι εἰς βοήθητικὰς γεωργικὰς ὑπηρεσίας, ὑπηρέται καὶ ὑπηρέτριαι ἀγροικῶν κ.λ.π.), ἡ ἀσφαλισίς εἶναι ὑποχρεωτικὴ δι' ὅλους τοὺς κινδύνους, ὅπως

ἀκριβῶς καὶ διὰ τοὺς βιομηχάνους ἐργάτας καὶ ὑπαλλήλους. Διὰ τοὺς λοιποὺς, μικροὺς καὶ μέσους δηλαδή ιδιοκτητῆς, τοὺς ἐπιμόρτους καλλιεργητῆς, τοὺς κατ' ἐπάγγελμα ἀσχολουμένους μὲ τὴν γεωργίαν καὶ ἐπὶ κεφαλῆς μικρῶν ἀγροτικῶν ἐπιχειρήσεων, τοὺς fermiers κ.λ.π. ἡ ἀσφάλις εἶναι προαιρετικὴ. Τὸ προαιρετικὸν ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι τὰ πρόσωπα τῆς τελευταίας κατηγορίας, ὅχι μόνον εἶναι ἐλεύθερα νὰ ζητήσουν τὴν ὑπαγωγήν των ἢ μὴ εἰς τὸν νόμον περὶ κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐκλέξουν τοὺς κινδύνους ἐναντίον τῶν ὁποίων ἐπιθυμοῦν μόνον ν' ἀσφαλισθοῦν καὶ νὰ ὀρίσουν ἐλευθέρως ἐντὸς ἑνὸς κατωτάτου καὶ ἑνὸς ἀνωτάτου ὀρίου τὸ ποσὸν διὰ τὸ ὁποῖον θέλουν νὰ γίνῃ ὑπὲρ αὐτῶν ἡ ἀσφάλις.

Ἀφίνομεν κατὰ μέρος τὰς ἀπείρους εὐκολίας τὰς ὁποίας ὁ γαλλικὸς νόμος παρέχει ἐξ ἴσου καὶ εἰς τὰς δύο κατηγορίας, ἵνα διευκολύνη εἰς αὐτὰς τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ πολυπλόκου κατὰ τὰ ἄλλα ὄργανισμοῦ τῶν Κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, τὴν θαυμαστὴν ἀπλούστευσιν τῶν διαφόρων ἀπαραιτήτων διατυπώσεων, τὴν εὐρυτάτην πρὸς τοῦτο χρησιμοποίησιν τῶν παντὸς εἴδους γεωργικῶν ὀργανώσεων καὶ τῶν διαφόρων mutualités, πράγμα ποὺ ἐπιτρέπει εἰς τὸν γεωργὸν νὰ μὴ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὰς συνηθείας του, πρὸς τὰς ὁποίας εἶναι παντοῦ τόσον προσκολλημένος καὶ ποὺ θὰ τὸν προδιέθετε ἴσως δυσμενῶς ὡς πρὸς τὸν νέον θεσμόν. Θ' ἄρκεσθῶμεν νὰ σημειώσωμεν δύο σοβαρὰς καινοτομίας :

1) Ἀπομακρυνόμενος ἀπὸ τὴν πιστῶς μέχρι τοῦδε τηρηθεῖσαν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος μεταξὺ τῶν ἠσφαλισμένων ὄλων τῶν ἐπαγγελματιῶν, ὁ νέος νόμος καθιεροῖ ἓνα προνομιακὸν ὑπὲρ τῆς γεωργίας καθεστῶς. Λαμβάνων ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ γαλλικὴ γεωργία εἶναι ἀδύνατον ὑπὸ τὰς συνθήκας ποὺ διατελεῖ, ἕνεκα ἰδίως τῶν κινδύνων τοῦ ἐξωτερικοῦ συναγωνισμοῦ, νὰ βαστάσῃ τὰ βάρη τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, ἐπρονόησε, ἀφ' ἑνὸς νὰ τὰ μειώσῃ ὡς πρὸς αὐτὴν εἰς τὸ δυνατῶς ἐλάχιστον, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ εὐρύνῃ σημαντικώτατα τὴν χάριν τῆς γεωργίας χρηματικὴν συμμετοχὴν τοῦ Κράτους εἰς τὰς δαπάνας τῶν Κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων (1). Οὕτω, ἡ εἰσφορὰ τῶν ἠσφαλισμένων γεωργῶν περιορίσθη εἰς τὸ τέταρτον τῆς διὰ τοὺς λοιποὺς προβλεπομένης, τὸ δὲ Κράτος συμμετέχει εἰς τὰ βάρη τῶν ἀγροτικῶν ἀσφαλίσεων, οὐχὶ κατὰ τὸ ἡμῖς, ὅπως ἐν τῇ βιομηχανίᾳ καὶ λοιπὰς ἐπιχειρήσεις, ἀλλὰ κατὰ τὰ ὀγδοήκοντα ἑκατοστὰ (80 ο]ο)!. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου, ὁ ἀγροτικὸς ἐργάτης καὶ γεωργός, ὑπὸ ἀσυγκρίτως ἐλαφροτέρους δι' αὐτοὺς ὄρους, θ' ἀπολαμβάνουν τῶν ἰδίων ἀπολύτως πλεονεκτημάτων μὲ κάθε ἄλλον ἠσφαλισμένον.

1) Διὰ τοῦ πρώτου νόμου τῆς 5ης Ἀπριλίου 1928 αἱ κρατικαὶ ἐπιχορηγήσεις εἰς τὰς Κοινων. Ἀσφαλίσεις εἶχον ὀρισθῆ εἰς 500 ἑκατομ. φράγκα. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀνωτέρω νόμου ὑπολογίζεται ὅτι θὰ ὑπερβοῦν τὸ ἓν δισεκατομμύριον φράγκα. τρία δηλ. δισεκατομμύρια δραχμάς!!.

2) Ὅπως δημιουργήσῃ ἓνα ἀντίδοτον κατὰ τῆς ἀστυφιλίας καὶ στρέψῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἐργαζομένων τάξεων πρὸς τὰ ἀγροτικά ἐπαγγέλματα, ὁ γαλλικὸς νόμος :

α) Ἐπιτρέπει (ἄρθρ. 17 καὶ 18 § 1) εἰς ὅλους τοὺς ἠσφαλισμένους, οἰουδήποτε ἐπαγγέλματος, νὰ λάβουν ἀπὸ ἡλικίας 55 ἐτῶν τὸ κεφάλαιον, πὺ ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν σύνταξίν των λόγῳ γήρατος, διὰ νὰ τὸ ἀφιερῶσιν εἰς τὴν ἀγορὰν εἴτε ἐνὸς ἀγροῦ, εἴτε μιᾶς ἀγροτικῆς κατοικίας.

β) Εἰδικῶς εἰς τοὺς ἠσφαλισμένους τῶν ἀ γ ρ ο τ ι κ ῶ ν ἐ π α γ γ ε λ μ ᾶ τ ω ν, οἱ ὅποιοι ἄγουν ἡλικίαν μικροτέραν τῶν 40 ἐτῶν καὶ εἶναι ἀπολύτως ὑγιεῖς, παρέχει τὸ δικαίωμα ὅπως ἀπατήσουν τὴν κεφαλοποίησιν τῆς ἀσφαλείας των κατὰ τοῦ γήρατος, ὅπως διὰ τῶν τοιούτων χρημάτων καὶ ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ Ἀνωτάτου Ὁργανισμοῦ Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων, εἴτε ἀγοράσωσιν ἀγροτικὴν τινα ἐκμετάλλευσιν ἢ κατοικίαν, εἴτε προβῶσιν εἰς ἀναδιοργάνωσιν καὶ καλυτέραν ἐκμετάλλευσιν τῶν παρ' αὐτῶν κατεχομένων ἤδη τοιούτων (ἄρθρ. 78). Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ὁ ἠσφαλισμένος λαμβάνει τὰ ἕξ ὄγδοα (6/8) τοῦ κεφαλαίου, πὺ ἀντιπροσωπεύει τὸ συμβόλαιον τῆς ἀσφαλίσεώς του, ὁ δὲ τοιουτοτρόπως ἀποκτώμενος ἀγρὸς καθίσταται ἀναπαλλοτριώτος καὶ ἀκατάσχετος.

Ἴδου τὰ μέσα, μὲ τὰ ὅποια ἐν Γαλλίᾳ προσπαθοῦν, ἀφ' ἐνὸς νὰ κερδίσουν τὰς συμπαθείας τῆς ἀγροτικῆς τάξεως ὑπὲρ τῶν Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων καὶ ἀφ' ἐτέρου νὰ προσκολλήσουν τοὺς γεωργοὺς εἰς τὴν γῆν καὶ νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἀπογύμνωσιν τῆς ὑπαίθρου. Κατ' ἀντίθεσιν, τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος πρόκειται ν' ἀποκλείσῃ τελείως τὸν ἀγροτικὸν του κόσμον τῶν εὐεργετημάτων τῶν Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων.

Κάθε περαιτέρω σχόλιον περιτεύει....

* *

Ἄλλ' ἡ Κυβέρνησις παραγνωρίζει ἐν προκειμένῳ καὶ τὴν ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν σημασίαν πολιτικὴν ἀποψιν τοῦ ζητήματος, τὴν ἀντίδρασιν δηλονότι, πὺ ἐνδέχεται νὰ δημιουργήσῃ, ὡς εἶναι διαιτυπωμένον, τὸ παρασκευαζόμενον νομοθέτημα εἰς τὴν μεγάλην μάζαν τῶν ἀγροτῶν. Εἶναι πιθανώτατον ὁ ἀγροτικὸς κόσμος νὰ μὴ ἀντιληφθῇ τὰς πρακτικὰς συνεπείας τοῦ ἀποκλεισμοῦ του ἀπὸ τὰς Κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις καὶ νὰ μὴν ἐξεγεροθῇ δι' αὐτό. Τίποτε, ὅμως, δὲν θὰ τὸν ἐμποδίσῃ νὰ αἰσθανθῇ τὸν οἰκονομικὸν ἀντίκτυπον τοῦ νέου θεσμοῦ ἐπὶ τῆς καθόλου οἰκονομίας τῆς χώρας καὶ τὴν μέλλουσαν νὰ προκύψῃ νέαν οἰκονομικὴν ἐπιβάρυνσιν καὶ δι' αὐτόν. Ποῖος θὰ τὸν ἐμποδίσῃ τότε διὰ νὰ μὴ ἀντιδράσῃ, ἴσως μάλιστα ἀποτελεσματικῶς, δι' ὅλης τῆς πολιτικῆς ἐπιρροῆς πὺ ἠμπορεῖ νὰ διαθέσῃ, κατ' αὐτοῦ; Ἀντίδρασις, πὺ πρέπει τόσον περισσότερον νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅσον θὰ εὖρη πρόσφορον ἔδαφος καὶ ἀσφαλῶς συμμάχους εἰς δύο σημαντικὰς κοινωνικὰς τάξεις :

Τὴν Ἐργοδοτικὴν, ἢ ὅποια θὰ διῖδῃ εἰς τὰς κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις τὸν κίνδυνον τῆς μειώσεως τῶν κερδῶν της ἢ τοῦλάχιστον τὴν

δυσάρεστον δι' αὐτὴν ἀνάγκην νὰ καταβάλῃ μίαν πρόσθετον οἰκονομικὴν καὶ πνευματικὴν προσπάθειαν, ὅπως ἀναπροσαρμόσῃ τὰς παραγωγικὰς καὶ ἐμπορικὰς τῆς μεθόδους εἰς τοὺς νέους ὄρους κόστους παραγωγῆς.

Τὴν Ἐργατικὴν ἐν μέρει, ὅσον ἀφορᾷ τοῦλάχιστον τὰ πλέον καθυστερημένα πνευματικῶς καὶ ὀλιγώτερον συνδικαλιστικῶς διαπαιδαγωγημένα στοιχεῖα τῆς, τῶν ὁποίων ἡ πρώτη ἐπαφὴ μὲ τὰς κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις θὰ εἶναι ἀρκετὰ ὀδυνηρὰ διὰ τὸν πτωχικόν των προϋπολογισμόν, ἐνῶ τὰ ἐξ αὐτῶν ὠφελήματα θὰ εἶναι κάτι τὸ πολὺ ἀπώτερον. Καὶ εἶναι γνωστὸν πόσον ὁ ἐργάτης γενικῶς καὶ ἰδιαιτέρως ὁ ἕλλην ἐργάτης αἰσθάνεται πάντοτε τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπιδιώκῃ σ κ ο π ο ὺ ς ἀ π λ ο ὺ ς καὶ ἀ μ έ ς ο υ ς.

Ποία θὰ εἶναι ἡ τύχη τοῦ μεγάλου αὐτοῦ κοινωνικοῦ νομοθετήματος, ὅταν ἀπὸ τὴν μίαν πλευρὰν θὰ ὑφίσταται μόνον ἐπιθέσεις καὶ ἀπὸ τὴν ἀντίθετον θὰ συναντᾷ τὴν ἀδιαφορίαν ἢ τὴν ἀδράνειαν; Δὲν πρόκειται περὶ φόβων φανταστικῶν. Τοὺς ἐπιβεβαιοῖ ἡ πείρα ἄλλων κρατῶν, πού προηγήθησαν εἰς τὸ πεδίον τῶν κοινωνικῶν πειραματισμῶν. Ὁ γαλλικὸς νόμος τοῦ 1910 περὶ ὑποχρεωτικῆς ἀσφαλίσεως κατὰ τοῦ γήρατος ἀπέτυχε, διότι, διὰ ψυχολογικοὺς ἰδίως λόγους, συνήντησε τὴν ἀντίδρασιν τῶν ἠσφαλισμένων καὶ ὁ προτελευταῖος τοιοῦτος περὶ κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων τοῦ 1928 δὲν ἐγένετο δυνατὸν νὰ ἐφαρμοσθῇ λόγῳ τῆς ἐξεγέρσεως τῶν ἀγροτικῶν τάξεων, ἣς ὠδήγησεν εἰς τὴν βασικὴν ὡς πρὸς αὐτὰς μεταρρύθμισίν του.

Ἄραγε πρόκειται νὰ παραστῶμεν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰς κάτι ἀναλογον; Θὰ μᾶς παρατηρηθῇ ἴσως ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἔχει τὴν σταθερὰν θέλησιν καὶ τὴν δύναμιν νὰ ἐπιβάλῃ τὰς Κοινωνικὰς Ἀσφαλίσεις καὶ νὰ ὑπερνεκλήσῃ τὰς τυχόν κατ' αὐτῶν ἀντιδράσεις. Δὲν θὰ τῆς ἀρνηθῶμεν καλὴν θέλησιν, ἀλλ' ἐν προκειμένῳ αὕτη δὲν ἀρκεῖ. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι τὸ ἔργον τῆς ὀργανώσεως καὶ πρακτικῆς ἐφαρμογῆς των ὑπερακοντίζει κατὰ πολὺ τὸν βραχὺ σχετικῶς βίον μιᾶς κοινοβουλευτικῆς κυβερνήσεως, δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι διὰ τὴν ἐπιτυχίαν θεσμοῦ, ὡς αἱ Κοινωνικαὶ ἀσφαλίσεις, ἀπαιτεῖται, οὐχὶ ἀπλῶς ἡ λαϊκὴ ἀνοχή, ἀλλ' ἡ θετικὴ ὑποστήριξις ὅλων τῶν κοινωνικῶν τάξεων, ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ ἐπεκταθῇ ἡ ἰσχὺς των. Γενικώτερον δὲ προκειμένου περὶ κοινωνικῶν θεσμῶν ἢ καλυτέρα ἐγγύησις, ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην προσωπικὴν τοιαύτην, εἶναι ἡ ἀναγνώρισις τῆς χρησιμότητός των ἀπὸ μέρους τοῦ λαοῦ καὶ ἡ συνειδητὴ πρὸς αὐτοὺς προσήλωσις του.

Ε'. ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

Τὸ πρακτικὸν συμπέρασμα ἀπὸ τὴν μακρὰν αὐτὴν ἀνάλυσιν προβάλλει πλέον ἀφ' ἑαυτοῦ: Αἱ Κοινωνικαὶ ἀσφαλίσεις πρέπει νὰ ἐφαρμοσθοῦν καὶ εἰς τὴν γεωργίαν. Δὲν ἐννοοῦμεν μὲ τοῦτο μίαν ἀπλὴν ἐπέκτασιν τῶν γενικῶν διατάξεων τοῦ «Προσχεδίου» ἢ τοῦ ἐκπονηθησομένου νομοσχεδίου καὶ ἐπὶ τῶν ἀγροτικῶν τάξεων, τὴν ὁμοίομορφον δηλαδὴ ἐφαρμογὴν τῶν

αὐτῶν κανόνων ἐφ' ὅλων τῶν κατηγοριῶν ἠσφαλισμένων. Τοιαύτη λύσις θ' ἀπειτέλει σφάλμα θεμελιῶδες. Πλεῖστοι λόγοι, κοινωνικοί, οικονομικοὶ καὶ ψυχολογικοί, συνηγοροῦν νὰ ληφθοῦν ὑλ' ὅσιν αἱ εἰδικαὶ συνθῆκαι ὑπὸ τὰς ὁποίας διατελεῖ ἡ γεωργία καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τούτων νὰ ὀργανωθῇ ὑπὲρ αὐτῆς, καὶ μέσα εἰς τὸ γενικὸν πλαίσιον τῶν Κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, ἓνα ἰδιαίτερον καὶ προσηρμοσμένον εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς καθεστώς.

Δὲν θὰ ἐπιμείνομεν πολὺ εἰς τὴν ἀπαρίθμησίν των. Σημειοῦμεν ἰδιαίτερος ὅτι πρέπει νὰ μὴ παροραθῇ ἢ παρ' ἡμῖν μορφή τῆς ἐγγείου ἰδιοκτησίας. Ἡ Ἑλλάς εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν χώρα τῆς μικρᾶς ἰδιοκτησίας καὶ τῶν μικρῶν ἀγροτικῶν ἐκμεταλλεύσεων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν καθαρῶς ἀγροτικῶν ἐργατῶν εἶναι πολὺ περιορισμένος. Οἱ πλεῖστοι τούτων εἶναι συγχρόνως μικροῖδιοκτῆται, διαθέτοντες ἀνεπαρκῆ ἔκτασιν γῆς, ἐργαζόμενοι δι' ἐπιβοηθητικῶς ὡς ἡμερομίσθιοι ἀγροτικοὶ ἐργάται. Ἀπλῆ συνεπῶς ἐπέκτασις εἰς τὴν γεωργίαν τῶν περὶ ἀσφαλίσεως ἡμερομισθίων διατάξεων τοῦ «Προσχεδίου» θ' ἐπέκλειε τῶν Κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων τὸ μέγιστον μέρος τοῦ ἀγροτικοῦ μας πληθυσμοῦ.

Ἰδιαίτερα μέριμνα δεόν νὰ ληφθῇ διὰ τὴν πολυαριθμοτέραν τάξιν τῶν αὐτοκαλλιεργούντων μικρῶν ἰδιοκτητῶν καὶ μεσαίων τοιούτων, τῶν ἐμφυτευτῶν, ἀγροληπτῶν καὶ ἐπιμόρτων καλλιεργητῶν, δοθέντος ὅτι τὸ σύστημα τῶν καλλιεργητικῶν συμβάσεων μολονότι ἐκλείψαν μετὰ τὴν ἀγροτικὴν μεταρρύθμισιν εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὰς βορείους ἐπαρχίας, ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἀρκετὰ διαδεδομένον εἰς ἄλλας περιφερείας τοῦ Κράτους. Ὑπὲρ τῆς κατηγορίας ταύτης ἐπιβάλλεται ἡ ὀργάνωσις τῆς προαιρετικῆς ἀσφαλίσεως κατὰ τὸ ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ ἀκολουθούμενον σύστημα. Ἡ παράλληλος, ἄλλως τε, πρὸς τὴν ὑποχρεωτικὴν ἀσφάλισιν λειτουργία τῆς προαιρετικῆς τοιαύτης, θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ὀφειλομένην γενικωτέραν ἐπέκτασιν τοῦ θεσμοῦ καὶ ἐπὶ ὅλων τῶν ἐλευθέρων παραγωγῶν καὶ ἀνεξαρτήτων ἐργατῶν, ὅπως οἱ βιοτέχνη, οἱ μικρέμποροι, οἱ ἐπὶ κεφαλῆς μικρῶν ἐπιχειρήσεων παντὸς εἴδους, οἱ μὴ ἡμερομίσθιοι διανοητικοὶ ἐργάται, οἱ ὁποῖοι κατ' ἐπίφασιν μόνον διαφέρουν τῶν κοινῶν ἐργατῶν. Τὸ κέρδος τούτων ἀντιπροσωπεύει κατὰ βάσιν τὴν ἀμοιβὴν τῆς προσωπικῆς των ἐργασίας, τὰ παρὰ τινων δὲ διατιθέμενα ἐν τῇ ἐπιχειρήσει μικρὰ χρηματικὰ κεφάλαια παίζουσι ἐντελῶς δευτερεύοντα ρόλον.

*
**

Οἱ οικονομικοὶ ἐξ ἄλλου λόγοι, ὅχι ὀλιγώτερον σοβαροί, συνηγοροῦν ὅπως τὸ Κράτος ἐπιδιώξῃ νὰ καταστήσῃ ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον ἐπαχθῇ διὰ τὴν γεωργίαν, γενικῶς μὲν τὴν λειτουργίαν τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, εἰδικώτερον δὲ τὴν ἐπέκτασίν των εἰς τὰς ἀγροτικὰς τάξεις.

Διερχόμεθα ἀπὸ διείας κυρίως σοβαρωτάτην γεωργικὴν κρίσιν τῆς ὁποίας τὰ αἷτια εἶναι πολλαπλᾶ. Ἄλλα μὲν ἀνάγονται εἰς τὸν παγκόσμιον μαρασμόν, ἄλλα δὲ εἰς εἰδικώτερα ἑλληνικὰ αἷτια. Αἱ ἐξαγωγὴί μας παρουσιάζουσι ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος σοβαρὰν μείωσιν, φαινόμενον τόσον περισσό-

τερον ἀνησυχητικόν, ὅσον εἶναι ἀποτέλεσμα βραδείας μὲν, ἀλλὰ συνεχοῦς ἐκτοπίσεως τῶν γεωργικῶν προϊόντων μας ἀπὸ τὰς ἀγορὰς τοῦ ἑξωτερικοῦ. Ἐπιβάλλεται συνεπῶς ἰδιαιτέρα προσοχή ἵνα μὴ, διὰ τῆς δημιουργίας μεγάλων προσθέτων διὰ τὴν γεωργίαν βαρῶν, ἐπιδεινώσωμεν τὴν κρίσιν. Ἡ Κυβέρνησις, ὅπως ὑπεδείχθη ἤδη, διαθέτει τὸ μέσον πρὸς ἀποφυγὴν παρομοίου κινδύνου. Θὰ ἦτο μάλιστα εὐχῆς ἔργον, ἐὰν παραλλήλως ἐφρόνιζε τὸ Κράτος νὰ προβῆ εἰς γενικωτέραν ἀναθεώρησιν τῆς φορολογικῆς του πολιτικῆς ἀπέναντι τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς, ἣτις λόγῳ τῆς φορολογίας τῆς ἀκαθαρίστου προσόδου βαρύνει ἰδιαιτέρως τὸν γεωργόν.

Τέλος θὰ παραστῆ ἀνάγκη νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν ἡ ἰδιαιτέρα ψυχολογία καὶ οἱ εἰδικοί ὄροι ζωῆς τοῦ ἀγροικοῦ κόσμου. Οἱ ἀγρόται εἶναι ἑξαιρετικὰ προσκολλημένοι εἰς τὰς συνηθείας των καὶ πολὺ ὀλίγον ἀρέσκονται εἰς καινοτομίας. Λόγῳ δὲ τοῦ περιβάλλοντος, ὅπου ζοῦν, καὶ τοῦ εἴδους τῆς ἐνασχολήσεώς των, εἶναι φύσει ἀπλοῖ καὶ μὲ ὑπερβολικὰ ἀνεπτυγμένον τὸ αἴσθημα τῆς ἀνεξαρτησίας.

Πρέπει κατὰ συνέπειαν ν' ἀπλουστευθοῦν ὡς πρὸς αὐτούς, ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερο αἱ σχετικαὶ μὲ τὸν νόμιον διατυπώσεις, ν' ἀποφευχθοῦν ἐνοχλητικαὶ γραφειοκρατικαὶ ἔρευναὶ καὶ ἑξακριβώσεις, ἐν γένει δὲ κάθε τι, πού θὰ ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ τὴν δυσμένειάν των πρὸς τὸν νέον θεσμόν, δυσμένειαν, πού θὰ ἦτο δύσκολον νὰ καταنيκηθῆ. Καὶ τὸ καλύτερον μέσον θὰ ἦτο πρὸς τοῦτο ἡ παρὰ τοῦ Κράτους εὐρυτάτη χρησιμοποίησις τῶν ὑφισταμένων ἤδη γεωργικῶν συνεταιρισμῶν παντὸς εἴδους, οἱ ὅποιοι νὰ χρησιμεύσουν ὡς διάμεσοι μεταξὺ τῶν γεωργῶν καὶ τῶν περιφερειακῶν ὀργάνων τοῦ Ἰδρύματος τῶν Κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων.

Περισσότερον, ὅμως, ἀπὸ πᾶν ἄλλο θὰ συντελέσῃ ὅπως κερδιθῆ ἡ συμπάθεια τῶν ἀγροτῶν, ἡ καθιέρωσις ὑπὲρ αὐτῶν τῆς δυνατότητος ὅπως ζητοῦν εἰς ὠρισμένην ἡλικίαν τὴν ἀνάληψιν τοῦ ὑπὸ τῆς ἀσφαλίσεώς των ἐκπροσωπούμενου κεφαλαίου, πρὸς ἀγορὰν γῆς ἢ ἐφαρμογὴν καλλιεργητικῶν βελτιώσεων. Ἡ ἐφαρμογὴ ἐνὸς τοιούτου μέτρου προσλαμβάνει διὰ τὴν Ἑλλάδα ἰδιαιτέραν σημασίαν, δοθέντος ὅτι τὰ 400)ο τῆς παρ' ἡμῖν καλλιεργουμένης ἐκτάσεως ἀποτελοῦνται ἀπὸ μικροῖδιοκτησίας μεταπολεμικῶς σχηματισθείσας διὰ τῆς ἀγροτικῆς μεταρρυθμίσεως, τὰς ὁποίας βαρύνει ἡ διὰ τῶν ἀγροτικῶν νόμων καθιερωθεῖσα καὶ κατὰ τὰ ἄλλα ἀπαραίτητος ἀρχὴ τοῦ ἀ ν α π α λ λ ο τ ρ ι ὡ τ ο υ καὶ ἀ δ ι α ν ε μ ῆ τ ο υ τοῦ γεωργικοῦ κλήρου. Ἡ νομικὴ αὕτη δέσμευσις κατηγορήθη, ὅτι ὠθεῖ τὰ περισσότερα μέλη τῆς γεωργικῆς οἰκογενείας πρὸς τὰ ἀστικά κέντρα καὶ τὴν μετανάστευσιν, δεδομένου ὅτι ἐκ τῶν προτέρων γνωρίζουν ὅτι ἡ πατρικὴ γῆ θὰ περιέλθῃ ἀναγκαστικῶς εἰς τὸ ἓνα μόνον ἐξ αὐτῶν. Τὸ μειονέκτημα τοῦτο δύναται ν' ἀντισταθμισθῆ σοβαρῶς διὰ τοῦ προτεινομένου μέτρου, ὥστε νὰ ἐκλείψῃ μία ἐπὶ πλέον αἰτία ἀπογυμνώσεως τῆς ὑπαίθρου.

Ἀσφαλῶς, ἡ ἐπὶ ἰδιαιτέρων βάσεων, αὐτόνομος οὕτως εἶπειν ὀργάνωσις τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων ὡς πρὸς τὴν ἀγροτικὴν τάξιν δὲν εἶναι ἄμοιρος δυσχερειῶν. Ὅλαι ὁμως αἱ νομοθεσίαι ἠναγκάσθησαν νὰ προχωρήσουν, ἄλλοῦ ὀλιγώτερον, ἄλλοῦ ριζικώτερον, πρὸς τὴν ἄποψιν αὐτήν, ἔνεκα τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας διατελεῖ ἡ γεωργία. Αἱ ἐπικρίσεις ἐννοεῖται δὲν λείπουν ἀκόμη.

Τὸ ὑπὲρ τοῦ γεωργικοῦ κόσμου εἰδικὸν ἀσφαλιστικὸν καθεστὸς κατηγορήθη κυρίως ὡς καθιερωθὲν μίαν ἀνισότητα καὶ ἀποτελοῦν σοβαρὸν δημοσιονομικὸν κίνδυνον. Ἀνισότητα, διότι ὁ γεωργὸς μετέχει εἰς ὅλα τὰ ὠφέλη, ὡς καὶ ὁ βιομήχανος ἐργάτης, χωρὶς ὁμως νὰ συμμερίζεται καὶ τὰ ἀντιστοιχοῦντα βάρη. Κίνδυνον δημοσιονομικόν, καθ' ὅσον ὅλαι αἱ δαπάναι, τὰς ὁποίας ἀδυνατεῖ νὰ φέρῃ ἡ γεωργία, μετακυλοῦνται ἐπὶ τοῦ Κράτους. Κατὰ συνέπειαν κάθε ἀνακούφισις παρεχομένη εἰς τὴν γεωργίαν ἀποτελεῖ νέον βᾶρος διὰ τὸν δημόσιον προϋπολογισμὸν καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ προβλέψῃ εἰς ποῖον σημεῖον θὰ σταματήσῃ τοῦτο. Ὑπεστηρίχθη ἐπίσης ὅτι τοιοῦτοτρόπως αἱ κοινωνικαὶ ἀσφαλίσεις μετατρέπονται ἀσυναίσθητως εἰς ἔργον κρατικῆς περιθάλψεως. Ἡ τελευταία παρατήρησις ἐλέγχεται ἐσφαλμένη, ὅχι μόνον λόγῳ τῆς διαφόρου νομικῆς φύσεως τοῦ δικαιώματος τοῦ ἠσφαλισμένου εἰς ἑκατέραν τῶν περιπτώσεων τούτων, ἀλλὰ καὶ διότι ἐπὶ τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων ὁ ἀσφαλιζόμενος συμμετέχει, ἔστω κατὰ μικρόν, εἰς τὰ σχετικὰ βάρη, τοῦτο δὲ ἔχει ἐπ' αὐτοῦ ἀπὸ κοινωνικῆς ἀπόψεως σοβαρὰς παιδαγωγικὰς συνεπείας.

Σοβαρωτέρα εἶναι ἡ πρώτη παρατήρησις, ἡ σχετιζομένη μὲ τὰ δημοσιονομικὰ βάρη ποὺ ἀναποτρέπτως δημιουργοῦνται ἐκ μιᾶς τοιαύτης πολιτικῆς. Ἀλλ' ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅτι τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο ἰσχύει διὰ τὰς καθόλου κρατικὰς δαπάνας χάριν τῶν Κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν τὸ Κράτος θὰ ἔχει νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ δύο λύσεων:

Ἡ πρώτη συνίσταται εἰς τὸ ν' ἀγνοήσῃ τὴν γεωργίαν, ὡς πράττει τὸ «Προσχέδιον», καὶ ν' ἀδιαφορήσῃ διὰ τὰς δυσαρέστους συνεπείας τῆς τοιαύτης ἀκηδεΐας.

Ἡ δευτέρα ἐπιβάλλει, ὅχι μόνον νὰ ἐπεκτείνῃ καὶ εἰς τοὺς γεωργοὺς τὰ εὐεργετήματα τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, ἀλλὰ καὶ νὰ λάβῃ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν τὴν οἰκονομικὴν ἀντοχὴν των.

Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι ἡ φρόνησις δὲν θὰ λείψῃ καὶ ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ προτιμήσῃ, ἂν καὶ δυσκολωτέραν, τὴν τελευταίαν.

* *

Ἀνακεφαλαιοῦντες, παρατηροῦμεν ὅτι τέσσερα εἶναι τὰ σημεῖα ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπιβάλλεται ἡ κυβερνητικὴ προσοχή, προκειμένου νὰ καταρτισθῇ τὸ ὀριστικὸν Νομοσχέδιον περὶ Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων:

1) Ἡ εὐρυνσις τοῦ κύκλου τῶν ἀσφαλισθησομένων προσώπων διὰ τῆς ἐπεκιάσεως τῶν ἀσφαλίσεων εἰς τὸν ἀγροτικὸν κόσμον καὶ τοὺς ἐλευθέρους παραγωγούς.

2) Ἡ ὀργάνωσις, παραλλήλως πρὸς τὴν ὑποχρεωτικὴν, τῆς προαιρετικῆς ἀσφαλίσεως χάριν τῶν δύο ἀνωτέρων κατηγοριῶν.

3) Ἡ ἐπαρκῆς συμμετοχὴ τοῦ Κράτους εἰς τὰς δαπάνας τῶν Κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, ὅπως μετριασθοῦν ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερο τὰ μέλλοντα νὰ ἐπιπέσουν ἐπὶ τῆς παραγωγῆς βάρη καὶ προληφθῆ ἢ ἐντεῦθεν αἰξήσις τοῦ κόστους τῆς ζωῆς.

4) Ἡ ἀποφυγὴ κάθε νέας φορολογίας καὶ ἡ πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν νέων τούτων ἀναγκῶν τοῦ Προϋπολογισμοῦ ἐφαρμογὴ γενναίων οἰκονομιῶν, διὰ τῆς περικοπῆς κυρίως τῶν μὴ παραγωγικῶν δαπανῶν.

Θὰ μᾶς παρατηρηθῆ ἴσως ὅτι ἡ προτεινομένη ἀνάληψις ἐκ μέρους τοῦ Κράτους μεγάλου μέρους τῶν ἐκ τῶν Κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων βαρῶν, ἀντίκειται εἰς τὴν γινομένην συγχρόνως σύστασιν ὅπως ἀποφευχθῆ νέα φορολογικὴ ἐπιβάρυνσις τοῦ Λαοῦ, ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει ὅτι κάθε δαπάνη μετακυλουμένη ἐπὶ τοῦ δημοσίου Προϋπολογισμοῦ ἐπιπίπτει τελικῶς καὶ κατὰ φυσικὴν ἀνάγκην ἐπὶ τοῦ φορολογουμένου. Συνεπῶς κινδυνεύομεν νὰ περιπέσωμεν εἰς φαῦλον κύκλον, διότι ἀποφεύγοντες νὰ ἐπιβαρύνωμεν ἀμέσως χάριν τῶν Κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων τὸν φορολογούμενον, καταλήγομεν ἐμμέσως εἰς τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα διὰ τῆς ἐπιβαρύνσεως τοῦ Προϋπολογισμοῦ. Τοιοῦτος συλλογισμὸς θὰ ἐδείκνυε ἐπιπόλαιον ἀντίκρουσμα τοῦ ζητήματος καὶ παραγνώρισιν τῆς φύσεως τοῦ μέλλοντος νὰ εἰσαχθῆ θεσμοῦ. Καὶ οἱ λόγοι εἶναι ἅπλοῖ.

Ὁ περιορισμὸς τῶν δαπανῶν τοῦ Προϋπολογισμοῦ εἶναι δυνατός καὶ πραγματοποιήσιμος, ἀρκεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἡ σταθερὰ θέλησις καὶ νὰ δοθῆ ὁ κατάλληλος προσανατολισμὸς εἰς τὴν Κρατικὴν μας πολιτικὴν, κοινωνικὴν καὶ οἰκονομικὴν. Αἱ κρατικαὶ Οἰκονομίαι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ προέλθουν ἀπὸ ἐμπειρικὰς ταχυδακτυλουργίας, ὅπως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπεδιώξαμεν μέχρι σήμερον. Θὰ πραγματοποιηθοῦν μόνον ὅταν ὑπάρξῃ πρόγραμμα μελετημένον, ὡς πρὸς τοὺς σκοποὺς πὸ ἐπιδιώκωμεν ὡς Κράτος καὶ ὡς κοινωνία, καὶ προσηρμοσμένον εἰς τὰς σημερινὰς ἀνάγκας καὶ πραγματικότητας. Ἐνα βλέμμα ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀρκεῖ νὰ μᾶς βεβαιώσῃ περὶ τούτου. Τὰ 700)ο καὶ πλέον τῶν ἐσόδων του διατίθενται διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Δημοσίου χρέους καὶ τὰς στρατιωτικὰς δαπάνας. Εἶναι τὰ δύο σημαντικώτερα κονδύλια ἐπὶ τῶν ὁποίων πρέπει νὰ στραφῆ ἡ προσοχή μας.

Ὁ κ. Βενιζέλος ἐπραγματοποίησεν ἕνα γενναῖον βῆμα εἰς τὴν ἐξωτερικὴν μας πολιτικὴν: Τὴν ὑπογραφήν τῆς Ἑλληνο-Τουρκικῆς συνθήκης. Ἡ Κυβέρνησις, ὅμως, ἐφάνηκε κάπως διστακτικὴ εἰς τὸ ν' ἀντλήσῃ, ἐν τῇ ἐσωτερικῇ της πολιτικῇ, ὅλους τοὺς ἀγαθοὺς καρπούς, πὸ δικαιούται καθεὶς ν' ἀναμένῃ ἐξ αὐτῆς, ἐν σχέσει μὲ τὸν περιορισμὸν τῶν πολεμικῶν μας δαπανῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ δανειακά μας βάρη, νομίζομεν ὅτι ἡ στιγμὴ εἶναι κατάλληλος διὰ νὰ ἐπιχειρηθῆ κάποια ἀνακούφισις, καὶ ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς, τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἡ ἐξαιρετικὴ θέσις πὸ κατέχουν εἰς τὴν χρηματιστη-

ριακὴν ἀγορὰν τὰ κρατικὰ χρεώγραφα καὶ ἡ δικαιολογημένη πίστις ποὺ τρέφει πρὸς αὐτὰ τὸ κοινόν· ἢ κατ' ἀντίθεσιν συνεχῆς πτώσις τῶν βιομηχανικῶν ἑλληνικῶν ἀξιῶν καὶ ἡ κρίσις ποὺ μαστίζει ἐν γένει τὰς ἐμπορικὰς καὶ βιομηχανικὰς μας ἐπιχειρήσεις· οἱ ὑψηλοὶ τόκοι τῶν κρατικῶν δανείων ἐν σχέσει ἰδίως μὲ τὸν σημαντικὸν περιορισμὸν τῶν κερδῶν τῶν διαφόρων ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, ὅλοι οἱ λόγοι οὗτοι καθιστοῦν πρόσφορον τὸ ἔδαφος ἐν σχέσει τοῦλάχιστον πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν ἀγορὰν, διὰ τὴν μετατροπὴν μερικῶν Ἐθνικῶν δανείων, ποὺ λόγῳ τῶν ὕρων ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἔχουν συνομολογηθῆ, βαρύνουν ἰδιαίτερος ἐπὶ τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν μας, ἐπηρεάζοντα ἐπὶ πλεον δυσμενῶς καὶ τὴν καθόλου ἔθνικὴν οἰκονομίαν, καθ' ὅσον εἶναι μία ἀπὸ τὰς αἰτίας τοῦ ἐξαιρετικῶς ὑψηλοῦ τόκου εἰς τὴν ἐντοπίαν ἀγορὰν.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει πρέπει νὰ κατανοηθῆ παρ' ὅλων, ὅτι ἐκεῖνο, ποὺ κατὰ βάσιν διακρίνει τὰς Κοινωνικὰς Ἀσφαλίσεις, ἀπὸ τὰς κοινὰς τοιαύτας, εἶναι ἀκριβῶς ἡ παρὰ τῆς ὁλότητος κάλυψις κοινωνικῶν κινδύνων, οἱ ὅποιοι δὲν ἀφοροῦν εἰ μὴ μέρος, τμῆμα μόνον, εὐρύτερον ἢ μᾶλλον περιορισμένον, τῶν μελῶν της. Ὑπὲρ αὐτῶν ἡ κοινωνία συγκατατίθεται νὰ ὑποστῆ θυσίας. Ἀφ' ἧς ὅμως στιγμῆς, συνδέσωμεν τὰς Κοινωνικὰς Ἀσφαλίσεις μὲ τὴν ἔννοιαν τῶν Κοινωνικῶν Θυσιῶν, γεννᾶται ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ σοβαρὸν πρόβλημα, κατὰ ποῖον τρόπον αἱ θυσίαι αὐταὶ θὰ περιορισθοῦν ἐντὸς τῶν ἐπιβαλλομένων ὁρίων καὶ θὰ ἔχουν συγχρόνως τὴν μεγαλυτέραν ἀποτελεσματικότητα. Ἀναμφισβητήτως θὰ κατορθωθῆ τοῦτο καλύτερον, ὅταν τὸ Κράτος, ἡ ὠργανωμένη αὐτὴ σύνθεσις τῆς Κοινωνίας, ἀναλάβῃ ὅσον τὸ δυνατὸν εὐρύτερον τὴν κάλυψιν τῶν τοιούτων κινδύνων, ἔστω καὶ ἐὰν πρὸς παρόμοιον σκοπὸν παραστῆ ἀνάγκη νὰ προστρέξῃ εἰς πρόσθετον ἐπιβάρυνσιν τοῦ φορολογουμένου. Διότι καμμία φορολογία δὲν εἶναι τόσο ἐπαχθῆς, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνος διὰ τὴν ἔθνικὴν οἰκονομίαν, ὅσον ἡ πολλαπλῆ, ἀνώνυμος καὶ ἀνεξέλεγκτος λανθάνουσα φορολογία, ἡ ὁποία διαφορετικὰ θέλει ἐπιβληθῆ κατ' ἀρχὰς ἐπὶ τῶν καταναλωτῶν, βραδύτερον δὲ καὶ ἐμμέσως ἐπὶ τῆς παραγωγῆς διὰ τῆς ὑψώσεως τοῦ κόστους τῆς ζωῆς.

Αὐτὸς εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους αἱ κοινωνικαὶ νομοθεσίαι ὅλων τῶν Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν ἔχουν προσανατολισθῆ πρὸς τὴν ἀνωτέρω κατεύθυνσιν. Ὅ,τι χαρακτηρίζει τὴν ἐξέλιξίν των, εἶναι ἡ συνεχῆς αὔξησις τῶν ἐκ τῶν Κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων βαρῶν τοῦ Κράτους. Δὲν εἶναι δὲ παραδοξολογία τὸ νὰ λεχθῆ ὅτι φερόμεθα πρὸς τὴν ἐξ ὀλοκλήρου ἀνάληψιν τῶν τοιούτων δαπανῶν παρὰ τῆς Πολιτείας.

*
* *

Πιστεύομεν ὅτι οἱ σκοποὶ οὗτοι δὲν εἶναι ἀκατόρθωτοι καὶ τὰ ὑφιστάμενα ἀναμφισβητήτως πολλαπλᾶ ἐμπόδια θὰ ὑπερνικηθοῦν. Ἡ Ἑλλὰς δὲν εἶναι ἡ μόνη χώρα, ποὺ ὑπὸ δυσκόλους σχετικῶς περιστάσεις ἐπιχειρεῖ

τὴν συμπλήρωσιν τοῦ κρατικοῦ καὶ κοινωνικοῦ τῆς ὀργανισμοῦ διὰ τῶν Κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων. Ὅλαι αἱ χῶραι τῆς Κεντρικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, αἱ ὁποῖαι, εἴτε ἐξῆλθον κατεστραμμένα ἀπὸ τὸν πόλεμον, εἴτε τὸ πρῶτον ἐδημιουργήθησαν εἰς Κράτη διὰ τῶν συνθηκῶν τῆς Εἰρήνης, ἔσπευσαν, παρ' ὅλας τὰς τρομερὰς οἰκονομικὰς δυσχερεῖας πού διήρχοντο, νὰ τὰς ὀργανώσουν ἢ νὰ τὰς συμπληρώσουν, χάρις δὲ εἰς αὐτὰς διέφυγον βιαίας κοινωνικὰς ἀνατροπὰς. Ἐνας ἀπὸ τοὺς ἡγουμένους σήμερον τοῦ κινήματος τῆς Γερμανικῆς Σοσιαλδημοκρατίας ἔλεγεν ἐνδεικτικῶς εἰς τὸ τελευταῖον Σοσιαλιστικὸν Συνέδριον τῆς Λειψίας, ὅτι ἡ ὑποστήριξις τῆς Κυβερνήσεως Brüning, μολονότι βασικῶς ἀντιτιθεμένης εἰς τὸ πρόγραμμά των, ἐπεβάλλετο διὰ νὰ μὴ διακινδυνεύσῃ τὸ ἔργον τῶν Κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων. Καὶ προσέθειε τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά: «Ὅταν ὁ Μάρξ διεκήρυττε ὅτι οἱ ἐργάται ἀπὸ μίαν κοινωνικὴν ἀνατροπὴν δὲν θὰ ἔχανον τίποτε ἄλλο παρὰ τὰ δεσμά των, ὠμίλει ὡς ἐπαναστάτης. Σήμερον, ὅμως, ὅπου ὑπάρχουν τόσα ἑκατομμύρια κοινωνικῶς ἠσφαλισμένων ἐργατῶν, παρομοίᾳ ρῆσις θὰ ἦτο ἔργον ἀ ν τ ι δ ρ α σ τ ι κ ο ῦ »!

Ἄς εὐχηθῶμεν ν' ἀντιληφθῶν ὅλοι καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν τεραστίαν κοινωνικὴν σημασίαν τοῦ θεσμοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ Κυβέρνησις ἀναλαμβάνει τὴν πρωτοβουλίαν. Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν του εἶναι ἀπαραίτητος ἡ εὐνοία καὶ θετικὴ ὑποστήριξις ὅλων. Πρέπει αἱ λαϊκαὶ κυρίως τάξεις νὰ διῶδουν πέραν τῶν προσωρινῶν βαρῶν, πού ἐνδεχομένως θὰ ὑποστοῦν καὶ νὰ πεισθῶν ὅτι πρόκειται περὶ ἔργου αὐτόχρημα λαϊκοῦ καὶ κοινωνικοῦ. Τοῦτο, ὅμως, δὲν θὰ κατορθωθῇ παρὰ μὲ μίαν ἐργασίαν εὐρυτάτου διαφωτισμοῦ, τὴν ὁποίαν δυστυχῶς μέχρι σήμερον δὲν βλέπομεν, οὔτε ἀπὸ μέρους τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, οὔτε ἀπὸ μέρους τοῦ τύπου.

Ἀνάγκη τέλος, νὰ κατανοηθῇ γενικῶς, ὅτι δὲν πρόκειται νὰ προσθῶμεν εἰς τὴν ὀγκώδη καὶ λαβυρινθώδη νομοθεσίαν μας ἓνα ἐπὶ πλέον νομοθετικὸν κατασκευάσμα, ἀλλὰ νὰ δημιουργήσωμεν κοινωνικὸν θεσμὸν ἐξαιρετικῆς σοβαρότητος. Διὰ τοῦτο δὲν ἐπιτρέπεται, οὔτε σπουδῆ, οὔτε ἔ μ μ ο ν ο ς π ρ ο σ κ ὀ λ λ η σ ι ς εἰς μίαν κλιῶς μὲν συλληφθεῖσαν ἰδέαν, ἀτελῶς, ὅμως, καὶ ἐλαττωματικῶς ἴσως ἀποδοθεῖσαν.